

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
імені К. Д. УШИНСЬКОГО (м. Одеса)
ІСТОРИКО-ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ТА ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

І.А.ХИЖНЯК

**ШКІЛЬНИЙ КУРС УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ
ТА МЕТОДИКА ЙОГО ВИКЛАДАННЯ**

*(методичні рекомендації
до навчальної програми за вимогами
кредитно-модульної системи)*

Частина I

*Для студентів спеціальності
6.010100. Українська мова та література*

Одеса – 2010

УДК 373.110.2+891.79.

ББК 74.268.9

Х 43

Рекомендовано до друку Вченою радою Південноукраїнського національного університету імені К. Д. Ушинського (протокол № 4 від 27 листопада 2008 року).

Рецензенти:

- **Т. С. Мейзерська**, д філол. н., проф., завідувач кафедри журналістики Київського славистичного університету;
- **Ж. Д. Горіна**, к. пед. н., доц. кафедри української філології Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського.

Х 43 **Хижняк І. А.** Шкільний курс української літератури та методика його викладання (методичні рекомендації до навчальної програми за вимогами кредитно-модульної системи). Частина I / І. А. Хижняк — 2-ге вид., оновл. — Одеса, 2010. — 86 с.

ББК 74.268.9

1996. — № 10. — С. 46—47
97. Яценко Н. Робочий зошит з літератури рідного краю. 8-й клас. (За програмою для середньої загальноосвітньої школи «Література рідного краю» 5-10 класи. Автор В.В.Купцова) / Н. Яценко // Українська мова та література. — 2008. — число 10—11 (554—555). — березень. — С. 23—34.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	4
Структура програми навчальної дисципліни «Шкільний курс української літератури та методика його викладання»	6
Робоча навчальна програма	7
Тематичний план	11
Теми практичних занять	13
Завдання для самостійної роботи	13
Плани практичних занять	14
Тестові завдання для модульного контролю	21
Тематика науково-дослідних індивідуальних завдань	32
Критерії модульно-рейтингової системи оцінювання навчальної діяльності студентів	34
Додатки	35
Словник найуживаніших термінів з методики викладання літератури	58
Рекомендована література до курсу	75

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Теоретико-практичний курс методики викладання літератури є складовою частиною програми методичної підготовки викладача літератури. Оволодіння основами курсу – це перший етап реалізації завдань зазначеної програми. Наступні етапи – написання курсових робіт, участь у педагогічній практиці. Всі ці етапи є етапами формування професійно-педагогічної компетентності викладача літератури. Формування професійно-педагогічної компетентності у галузі методики викладання літератури є перспективною метою програми.

Мета курсу методики викладання літератури - формування творчої особистості майбутнього вчителя-словесника, оволодіння інноваційними методами і прийомами навчання, з'ясування психології сучасного школяра.

Завдання курсу методики викладання літератури:

- ознайомити студентів з основними методами, прийомами та формами викладання української літератури в школі;
 - аналіз програм з української літератури для середніх навчальних закладів, для шкіл з філологічним профілем навчання; програм з літератури рідного краю (Одещина);
 - розглянути структуру курсу методики викладання української літератури в школах, історію формування, специфіку, принципи;
 - ознайомити слухачів з психолого-педагогічними засадами методики викладання української літератури в середніх навчальних закладах;
 - розглянути особливості шкільного аналізу художнього твору, зокрема види літературних занять.
- «Шкільний курс української літератури з методикою викладання» розрахований на два семестри.

Зокрема заплановано таку **структуру курсу**:

перший семестр – чергування лекційних і практичних занять з елементами семінарських занять, на яких студенти виголошують свої доповіді за вибраними темами з подальшим обговоренням; введення модульно-рейтингового оцінювання навчальної діяльності студентів (підсумкова контрольна робота в кінці семестру);

М. М. Сулима, Л. П. Шабельникова, В. М. Садівська / керівник проекту М. Г. Жулинський / за заг. ред. Р. В. Мовчан]. — К. : Ірпінь : Перун, 2005. — 201 с.

85. Українська література : 5-11 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів з українською та російською мовами навчання / [укладачі : Р. В. Мовчан, Н. В. Левчик, О. А. Камінчук, М. П. Бондар, М. М. Сулима, В. І. Сулима / керівник авторського колективу М. Г. Жулинський]. — К. : Генеза, 2002. — 136 с.
86. Українська література : 5-11 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів з українською і російською мовами навчання / [укладачі : О. М. Бандура, Н. Й. Волошина]. — К. : Шкільний світ, 2002. — 86 с.
87. Українська мова й література. Програми факультативних та спеціальних курсів : 7-11 класи. — Вип. 1. — К. : Ред. жур. «Дивослово», 2007.
88. Українська мова й література. Програми факультативних та спеціальних курсів : 8-11 класи. — Вип. 2. — К. : Дивослово, 2008.
89. Уліщенко А. Комп'ютер для нас! (Інтернет у роботі вчителя української мови та літератури) / А. Уліщенко // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. — 2007. — № 2 (55). — С. 45—51.
90. Філіппова Н. Варіанти уроку вивчення біографії письменника / Н. Філіппова // Дивослово. — 1999. — № 5. — С. 32—34.
91. Цимбалюк В. І. Письмові творчі роботи з української літератури у 8-10 класах / В. І. Цимбалюк. — К. : Рад. школа, 1981. — 125 с.
92. Цимбалюк В. І. Учнівський твір у середній школі : книга для вчителя / В. І. Цимбалюк; Худож. оф. К. Б. Мовчан. — К. : Освіта, 1997. — 207 с.
93. Шаталов В. Ф. Куда и как исчезли тройки : Из опыта работы школ г. Донецка / В. Ф. Шаталов. — М. : Педагогика, 1979. — 136 с.
94. Шишук А. Ф. Використання динамічних таблиць для активізації розумової діяльності учнів / А. Ф. Шишук // Українська мова і література в школі. — 1989. — № 4. — С. 72—73.
95. Шкільна лекція у поєднанні з іншими методами та прийомами. — К. : Рад. школа, 1986. — 21 с.
96. Шклярук Л. Кожний урок – відкриття : Дослідницька робота на уроках української літератури / Л. Шклярук // Рідна школа. —

71. Снегірьова В. В. «Довго і щасливо ...» Роздуми з приводу сучасного уроку літератури / В. В. Снегурьова // Зарубіжна література в навчальних закладах. — 1997. — № 8. — С. 44—46.
72. Степанишин Б. І. Застосування проблемного методу під час вивчення літератури / Б. І. Степанишин // Українська мова і література. — 1976. — № 7. — С. 46—53.
73. Степанишин Б. І. Сприймати і осмислити слово / Б. І. Степанишин // Соц. культура. — 1990. — № 1. — С. 8—9.
74. Степанишин Б. І. Учитель словесності. НОП учителя й учня в процесі вивчення літератури / Б. І. Степанишин / Викладання української літератури в школі. — К. : Рад. школа, 1995. — С. 9—42.
75. Степанишин Б. І. Яким має бути вчитель-словесник? / Б. І. Степанишин // Українська мова і література в школі. — 1985. — № 6. — С. 52—58.
76. Степанюк М. Особистісно-зорієнтоване навчання : складові уроку літератури / М. Степанюк // Українська мова та література. — 2007. — число 41 (537). — листопад. — С. 11—15.
77. Структура методів навчання // Функції і структура методів навчання / [за ред. В. О. Онищука]. — К. : Радянська школа, 1979. — С. 13.
78. Сухомлинський В. О. Слово про слово / В. О. Сухомлинський. // Вибрані твори : [в 5т.]. — К. : Радянська школа, 1976—1977-
. Т.5. — 1977. — С. 160—167.
79. Сухомлинський В. О. Щоб душа не була пустою / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори : [в 5т.]. — К. : Радянська школа, 1976—1977-
. Т.5. — 1977. — С. 255—269.
80. Сухомлинський В. О. Сто порад учителеві / В. О. Сухомлинський. — К. : Рад. школа, 1988. — 254 с.
81. Терещенко Ю. Філософія освіти та пошуки морально-етичного виховання / Ю. Терещенко // Шлях освіти. — 2002. — № 3. — С. 11—14.
82. Тесля О. Ф. Як навчити учнів писати твори / О. Ф. Тесля. — К. : Рад. школа, 1968. — 68 с.
83. Техніка мови вчителя та гігієна його голосу : [методичний лист]. — К. : Рад. школа, 1971. — 15 с.
84. Українська література. 5-12 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів / [автори : Р. В. Мовчан, Н.В. Левчик, О. А. Камінчук, М. П. Бондар, О. Б. Поліщук,

другий семестр – так само чергування лекційних і практичних занять з елементами семінарських занять, на яких студенти виголошують свої доповіді за вибраними темами з подальшим обговоренням; підсумкова контрольна робота в кінці семестру; іспит.

Курс побудовано на інтегративній основі (інтеграція з курсами загальної та вікової психології, педагогіки, дидактики, історії літературознавства, історії літератури, теорії літератури), а також на історичній основі.

У ході реалізації завдань курсу використовуються логічні та емоційні форми засвоєння матеріалу, різноманітні методи (за джерелом знань: словесні, наочні, практичні; у відповідності до характеру пізнавальної діяльності учнів: пояснювально-ілюстративні, репродуктивний, проблемного викладу, частково-пошуковий, дослідницький).

**СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ШКІЛЬНИЙ КУРС УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА МЕТОДИКА
ЙОГО ВИКЛАДАННЯ»**

Опис предмета курсу

Предмет: Шкільний курс української літератури та методика його викладання

Курс: підготовка бакалаврів	Напрям, спеціальність, освітньо- кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів, відповідних ECTS: 2 Модулів: 2 + навчальний проект: розробка конспектів уроків, індивідуальне науково-дослідницьке завдання Змістових модулів: 4 Загальна кількість годин: 108 Тижневих годин: 2	Педагогічна освіта 6.010100 Українська мова та література Бакалавр	Обов'язковий Рік підготовки: 2 Семестр: 3 Лекції (теоретична підготовка): 20 годин Практичні: 16 годин Самостійна робота: 72 години Індивідуальна робота: розробка конспектів уроків з української літератури, науково-дослідне завдання

- старших класів / С. Пультер // Методика викладання української мови і літератури. — Вип.8. — К. : Рад. школа, 1978. — С. 46—50.
58. Римаренко В. Є. Семінарські заняття в школі [текст] / В. Є. Римаренко. — К. : Рад. школа, 1981. — 124 с.
59. Ріпецький В. Р. Диспут на уроках літератури / В. Р. Ріпецький // Українська мова і література в школі. — 1979. — № 12. — С. 26—30.
60. Розвиток зв'язного мовлення : система, проблеми, шляхи вдосконалення, види контролю / Укладач Людмила Муржа // Українська мова та література. — 2007. — число 11(507). — березень. — С. 3—24.
61. Савченко З. «Я син свого народу...» / З. Савченко // Особистість письменника на уроці літератури : навчальний посібник — Суми : Слобожанщина, 1997. — 117 с.
62. Самійленко С. Культура мови вчителя / С. Самійленко // Українська мова і література в школі. — 1962. — № 4. — С. 7—12.
63. Сафонова А. М. Проблемные задания на уроках русской литературы / А. М. Сафонова. — К. : Рад. школа, 1977. — 152 с.
64. Семенчик І. Р. Як вивчати біографію письменника / І. Р. Семенчик // Література учить жити. — К. : Рад. школа, 1968. — С. 12—24.
65. Синиця І. Педагогічний такт і майстерність учителя / І. Синиця. — К. : Рад. школа, 1981. — 319 с.
66. Ситченко А. Л. Методика викладання літератури : Термінологічний словник / А. Л. Ситченко, В. І. Шуляр, В. В. Гладишев. — К. : Видавничий дім «Ін Юре», 2008. — 132 с.
67. Слоновьська О. В. Конспекти уроків з української літератури : нове прочитання творів. 9 клас / О. В. Слоновьська. — К. : Рідна школа, 2001. — 592 с.
68. Слоновьська О. В. Конспекти уроків з української літератури для 10 класів / О. В. Слоновьська, Б. С. Сушевський. — К. : Радянська школа, 1997. — 257 с.
69. Слоновьська О. В. Конспекти уроків з української літератури для 11 класів : нове прочитання творів / О. В. Слоновьська. — К. : Рідна мова, 2001. — 796 с.
70. Слоновьська О. Способи інтерпретації бесід з позакласного читання як літературно-історичного значення минулого свого краю / О. Слоновьська // Українська мова і література в школі. — 1990. — № 12. — С. 44—51.

- вчительський конкурс) / Т. Неліна // Дивослово. — 1996. — № 10. — С. 40—43.
46. Ніколаєнко О. Концепція літературної освіти в 12-річній загальноосвітній школі. Проект / О. Ніколаєнко // Українська мова та література. — 2008. — число 3—4 (547—548). — січень. — С. 37—43.
 47. Оліфіренко В. Вивчення літератури рідного краю в школі / В. Оліфіренко. — Донецьк : Український культурологічний центр, 1996. — 94 с.
 48. Онищук В. О. Типи, структура і методика уроку в школі : Посібник для вчителя / В. О. Онищук. — К. : Рад. школа, 1973. — 159 с.
 49. Пасічник Є. А. Літературне краєзнавство в школі / Є. А. Пасічник. — К. : Радянська школа, 1965. — 176 с.
 50. Пасічник Є. А. Методика викладання української літератури в школі : навчальний посібник [для студентів вищих закладів освіти] / Є. А. Пасічник. — К. : Ленвіт, 2000. — 384 с.
 51. Підласий І. П. Як підготувати ефективний урок : книга для вчителя / І. П. Підласий. — К. : Рад. школа, 1988. — 204 с.
 52. Погорєлов А. Краєзнавство і література. Тематика літератури рідного краю Донеччини для 5-11 класів / А. Погорєлов // Українська мова та література. — 2008. — число 10—11 (554—555). — березень. — С. 3—5.
 53. Поливач В. Чи знаєте ви байки Леоніда Глібова? Бесіда з позакласного читання у 6-му класі / В. Поливач // Українська мова та література. — 2005. — число 38—39 (438—439). — жовтень. — С. 33—35.
 54. Положення про шкільне методичне об'єднання вчителів української мови й літератури та зарубіжної літератури (проект) // Українська мова та література. — 2007. — число 13—14 (509—510). — квітень. — С. 47—48.
 55. Пригожий А. И. Учитель-новатор (Социально-педагогический аспект) : Деп. В ОЦНИ Школа и педагогика. 10.02.92. №17—92. — С. 57—82.
 56. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів (класів) з поглибленим вивченням української літератури. 8-9 класи / [керівники авторського колективу : М. Г. Жулинський, Г. Ф. Семенюк / за заг. ред. Р. В. Мовчан / авторський колектив : Р. В. Мовчан, М. М. Сулима, В. І. Цимбалюк, Н. В. Левчик, М. П. Бондар].
 57. Пультер С. Особливості вивчення біографії письменника в

РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

Зміст теоретичної підготовки

Вступ.

МОДУЛЬ І. ФІЛОСОФСЬКО-ОСВІТНІ ТА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Змістовий модуль 1. Методика як наука

Тема 1. Основні етапи розвитку методики викладання української літератури.

Своєрідність методики викладання літератури як науки, її складових частини, джерела розвитку. Зв'язок методики літератури з суміжними науковими дисциплінами.

Тема 2. Становлення, зміст та основні завдання предмета з давніх часів до XIX ст.

Течії, пошуки нових форм і методичних прийомів систематизації курсу методики викладання літератури. Характеристика фундаментальних праць відомих методистів.

Тема 3. Методика викладання літератури як навчальна дисципліна. Література як навчальний предмет у сучасній школі.

Творче осмислення в педагогічній практиці шкіл здобутків наукової методичної думки, нова методична література та періодика. Сучасний стан методичної науки, шляхи методичного поступу.

Тема 4. Монологічні та діалогічні основи викладання літератури.

Види монологічного усного мовлення учнів на уроках української літератури: доповіді, розгорнуті відповіді на питання тощо. Види монологічного писемного мовлення учнів: твори, есе, нариси, одноактні п'єси, реферати тощо. Специфіка ведення дискусій, диспутів; культура діалогічного мовлення. Основи риторики.

Тема 5. Програми з літератури. Їх ефективність та специфіка. Зміст і структура шкільного курсу літератури.

Характеристика програм з української літератури у зіставленні з чинними підручниками. Розгляд програм для шкіл з поглибленим вивченням мови та літератури. Характеристика програм з літератури рідного краю (Одещина).

Змістовий модуль 2. Психологія та методика викладання літератури

Тема 1. Учитель-словесник і його професійні якості. Підготовка вчителя до уроку.

Критерії ефективності роботи вчителя літератури, його якості та професійні уміння, глибина знань, мовна культура, види діяльності (дослідницька, конструкторська, організаторська, комунікативна). Проблеми педагогічного спілкування вчителя та учня. Педагогічний досвід учителів-практиків і його роль у підвищенні професійної майстерності. Підготовка вчителя до уроку.

Тема 2. Особливості сприймання учнями художньої літератури. Динаміка естетичного розвитку учнів засобами літератури і робота над художнім словом.

Психологічний процес вивчення літератури. Загальні закономірності. Сприймання літератури і життєвий досвід, вікові особливості сприймання твору, умови, що забезпечують відтворюючу уяву та сприяють розвитку творчої уяви.

Закономірності формування художніх запитів, зумовлені соціальними, національними й зональними факторами. Важливість інтенсифікації художнього сприймання, творчого, активного характеру засвоєння явищ літератури.

Тема 3. Проблема літературного розвитку. Сприймання літературного твору як методична проблема. Основні етапи літературного розвитку школярів.

Вікові етапи засвоєння учнями літератури: молодші підлітки, старші підлітки, рання юність.

Закономірності поєднання теорії і практики в методиці викладання літератури. Збагачення і стимулювання змісту.

Тема 4. Спілкування на уроках літератури.

Модель типів спілкування розроблена А. Домбровичем. Чотири фази спілкування. Рівні повноцінного людського спілкування: конвенціональний, примітивний, маніпуляційний, стандартизований, ігровий, діловий, духовний.

Стилі спілкування вчителя з учнями: авторитарний, демократичний, ліберальний.

Тема 5. Завдання з літератури як спосіб керування навчальною діяльністю учнів.

Структура навчального завдання. Класифікація завдань з літератури: за формою організації твору; на основі ознаки «зміст роботи»; за рівнем аналізу твору; на основі ознаки «ступінь самостійності мислення учня»; за відношенням до художнього тексту; за формою

школі. — 1990. — № 4. — С. 84—87.

30. Коряушкина В. А. Урок літератури в середній школі : метод. посібник по пед. практиці. — Минск : «Университетское», 1985. — 153 с.
31. Кравченко А. Загальні принципи побудови програми (з української літератури) / А. Кравченко // Слово і час. — 1994. — № 2. — С. 85—90.
32. Криворучко О. Тематичні розробки уроків з української літератури / О. Криворучко // Дивослово. — 1996. — № 12. — С. 24—32; 1997. — № 1. — С. 22—29.
33. Кудряшов Н. И. Взаимосвязь методов обучения на уроках литературы / Н. И. Кудряшов. — М. : Просвещение, 1981. — 180 с.
34. Куцевол О. «Болів я болем слова нашого» (Урок позакласного читання за творчістю Г. Кочура) / О. Куцевол // Дивослово. — 2000. — № 1. — С. 42—47.
35. Ломонос Є. О. Позакласне читання у 4-7 класах / Є. О. Ломонос. — К. : Рад. школа, 1983. — 43 с.
36. Львова Ю. Л. Педагогические этюды [текст] : кн. для учителя / Ю. Л. Львова. — М. : Просвещение, 1990. — 61 с.
37. Львова Ю. Л. Творческая лаборатория учителя : кн. для учителя / Ю. Л. Львова. — М. : Просвещение, 1995. — 220 с.
38. Мазуркевич О. Р. Нариси з історії методики української літератури / О. Р. Мазуркевич. — К. : Рад. школа, 1961. — 375 с.
39. Марегі В. Самодиктант на уроках мови і літератури / В. Марегі // Дивослово. — 2001. — № 2. — С. 40—41.
40. Матейцева Н. Як підвищувати культуру читання учнів / Н. Матейцева // Українська мова і література в школі. — 1989. — № 4. — С. 41—46.
41. Мельничук С. Використання ТЗН на уроках літератури / С. Мельничук. — К. : Рад. школа, 1974. — 112 с.
42. Методика преподавания литературы. Программы дисциплин предметной подготовки по специальности – филология. — М. : Просвещение, 1999. — 20 с.
43. Мещеряков В. Н. Жанры школьных починений : Теория и практика написания / В. Н. Мещерякова. — М. : Флинта : Наука, 2001. — 255 с.
44. Момот А. Проблемно-пошукові методи навчання в школі / А. Момот. — К. : Рад. школа, 1984. — 63 с.
45. Неліна Т. «...Кожен фініш – це, по суті, старт» (Про

17. Даценко-Зорин О. «Вікно, розчинене у сад...» (Урок на замовлення) : нестандартний урок з літератури / О. Даценко-Зорин // Українська мова і література в школі. — 1991. — № 2. — С. 42—47.
18. Дегтярьова Г. Інтернет-конференція – нове слово в технологіях організації методичної роботи / Г. Дегтярьова // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. — 2007. — № 2 (55). — С. 12—15.
19. Десятникова Г. Митці Луганщини. Тематика уроків літератури рідного краю (за матеріалами семінару міського об'єднання вчителів української мови та літератури м. Свердловська) / Г. Десятникова // Українська мова та література. — 2008. — число 10—11 (554—555). — березень. — С. 19—20.
20. Довга О. М. І праця в творчість перейшла (З досвіду викладання української літератури в Ірпінській школі-гімназії, викладач Біла А.) / О. М. Довга // Дивослово. — 1984. — № 8. — С. 37—42.
21. Довга О. М. Як писати твір : методичний посібник [для вчителів-словесників] / О. М. Довга — К. : Видавничий центр «Просвіта», 1997. — 223 с.
22. Заболотний О. Урок перевірки знань з літератури: Від давнини до середини XIX ст. / О. Заболотний // Дивослово. — 1996. — № 7. — С. 35—36.
23. Захаров В. Володимир Миколайович Сосюра. Епоха та особистість / В. Захаров // Особистість письменника на уроці літератури. — Суми : Слобожанщина, 1997. — С. 34—45.
24. Золотухін Г. О. Твір з української мови та літератури / Г. О. Золотухін, І. І. Жабка, Н. П. Литвиненко — К. : Наукова думка, 1997. — 280 с.
25. Ильин Е. Н. Герой нашего урока / Е. Н. Ильин. — М., 1991. — 108 с.
26. Ильин Е. Н. Путь к ученику : Раздумья учителя-словесника [Текст] : книга для учителя. Из опыта работы / Е. Н. Ильин — М. : Просвещение, 1988. — 224 с.
27. Каплан И. Е. Изучение биографии писателя в старших классах / И. Е. Каплан. — М. : Просвещение, 1964. — 124 с.
28. Ковальчук О. Г. Урок-диспут за оповіданнями О. Гончара «Людина в степу» / О. Г. Ковальчук // Українська мова і література в школі. — 1988. — № 3. — С. 29—33.
29. Комарницька Л. Г. Літературний конкурс за творчістю А.Малишка / Л. Г. Комарницька // Українська мова і література в

завершення. Кваліфікація домашніх завдань.

Тема 6. Планування та організація роботи словесника.

Концепція літературної освіти на сучасному етапі. Календарне планування програмового матеріалу.

Тема 7. Методичні об'єднання вчителів-словесників.

Методичні об'єднання словесників. Школи підвищення кваліфікації вчителів. Критерії оцінювання умінь, знань та навичок учнів.

МОДУЛЬ II. ДИДАКТИКА І МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ЛІТЕРАТУРИ

Змістовий модуль 1. Методи, форми, засоби вивчення літератури в школі

Тема 1. Методи викладання літератури в школі.

Вивчення методів на основі джерел знань, логічних форм мислення та інших критеріїв, їх наукові кваліфікації. Словесні методи вивчення літератури (шкільна лекція, її психологічні засади; проблемні методи, бесіда як живе спілкування вчителя з учнями; коментоване читання, переказування, художня розповідь, ігри тощо). Засоби навчання та наочні методи.

Тема 2. Проблемність на уроках літератури. Шляхи створення проблемних ситуацій.

Проблемні ситуації, технологія створення проблемних ситуацій. Класифікація проблемних запитань.

Тема 3. Урок літератури. Специфіка, ефективність, мотиваційне забезпечення уроку літератури. Мовлення на уроках літератури.

Зміст і значення оцінки. Система обліку знань, умінь і навичок учнів. Критерії оцінювання навчальних здобутків учнів.

Організаційний момент на уроці. Мотивація навчання. Створення сензитивних умов на уроці.

Тема 4. Способи засвоєння літератури в школі. Проблема організації читання художнього твору. Види читання.

Керівництво процесом читання. Кваліфіковане читання науково-популярних видань. Читання як джерело духовного збагачення.

Тема 5. Структура уроку літератури. Проблема типології.

Класифікація уроків на основі характеру дидактичних завдань, форм та методів роботи, змісту, характеру матеріалу, що вивчається, рівнів пізнавальної активності. Структурні етапи, основні елементи уроку літератури, навчальні ситуації та їх логічна вмотивованість.

Змістовий модуль 2. Види літературних занять

Тема 1. Особливості уроків розвитку зв'язного мовлення.

Специфіка уроків розвитку зв'язного мовлення. Методи і прийоми роботи над розвитком усного мовлення учнів. Типологія та структура уроків розвитку зв'язного мовлення.

Тема 2. Особливості уроків позакласного читання (ПЧ).

Сфери позакласного читання та його складові. Проведення уроків ПЧ, їх типи: урок рекомендації книжки, урок-бесіда за конкретним твором, уроки-конкурси, конференції, композиції, вікторини, диспути, семінари тощо.

Тема 3. Особливості уроків літератури рідного краю (ЛРК).

Проведення уроків ЛРК, їх типи. Підготовка учнів та вчителя до уроків ЛРК. Структура уроків ЛРК, їх типологія.

Тема 4. Вступні та підсумкові уроки з вивчення курсу літератури й окремих розділів.

Структура та типологія зазначених типів уроків. Методи, прийоми, форми роботи на вступних та підсумкових уроках. Нетрадиційні форми проведення вступних та підсумкових уроків. Самостійна робота учнів. Дослідницька робота на підсумкових уроках.

Тема 5. Принципи вивчення біографії письменника.

Мета і особливості вивчення життєвого і творчого шляху письменника у середніх та старших класах. Взаємозв'язок творчості митця з епохою, в яку він жив, взаємозалежність життя автора і його творів.

Джерела вивчення біографії. Форми й методи вивчення біографії. Монологічний виклад із застосуванням ораторських прийомів, лекція логічного характеру із зосередженням уваги на ключових моментах життя, складання хронологічних таблиць, плану, записуванням опорних положень.

Літературно-психологічний портрет письменника як важливий виховний чинник та матеріал для роздумів на світоглядні й морально-етичні теми.

Тема 6. Міжпредметні зв'язки на уроках літератури.

Твори споріднених галузей мистецтва на уроках літератури: образотворче мистецтво, скульптура, архітектура, музика, театр, кіномистецтво.

Особливості компаративного вивчення шкільного курсу літератури. Теоретичні аспекти компаративного вивчення літератури. Основні вимоги компаративного вивчення літератури.

Теоретико-методичні засади порівняльного вивчення шкільного курсу літератури. Різновиди і шляхи компаративного аналізу.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО КУРСУ

2. Активные формы преподавания литературы : Лекции и семинары на уроках в старших классах / [сост. Р. И. Альбеткова]. — М : Просвещение, 1991. — 175 с.
3. Алексюк А. М. Загальні методи навчання в школі / А. М. Алексюк. — К. : Радянська школа, 1981. — 200 с.
4. Андрусенко В. До проблеми викладання літератури в сучасній школі / В. Андрусенко // Дивослово. — 1999. — № 12. — С. 24—28.
5. Безверха В. Тести успішності з літератури, їхні види та функціональна роль / В. Безверха // Дивослово. — 1997. — № 7. — С. 38—41.
6. Білоус Н. Методиці викладання літератури — нові підходи / Н. Білоус, П. Білоус // Українська мова і література в школі. — 1990. — № 9. — С. 58—60.
7. Бугайко Т. Майстерність учителя-словесника / Т. Ф. Бугайко, Ф. Ф. Бугайко. — К. : Радянська школа, 1963. — 188 с.
8. Бугайко Т. Ф. Українська література в середній школі : Курс методики / Т. Ф. Бугайко, Ф. Ф. Бугайко. — К. : Радянська школа, 1962. — 391 с.
9. Ващенко Г. Загальні методи навчання / Г. Ващенко. — К. : Українська видавнича спілка, 1997. — 441 с.
10. Вокальчук Є. Л. Системний підхід до організації уроків позакласного читання у старших класах загальноосвітньої школи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. / Є. Л. Вокальчук. — К., 1998. — 17 с.
11. Волошина Н. Й. Наукові основи методики викладання української літератури : навчально-методичний посібник / Н. Й. Волошина. — К. : Ленвіт, 2002. — 344 с.
12. Глоба Л. Українська література — базовий предмет сучасної національної школи / Л. Глоба // Дивослово. — 1996. — № 10.
13. Голубков В. В. Методика преподавания литературы / В. В. Голубков. — М. : Просвещение, 1962. — 496 с.
14. Горб О. До проблеми структури уроків української літератури / О. Горб // Шляхи підвищення ефективності викладання української мови та літератури. — К., 2000. — С. 135—140.
15. Гринів М. М. Розгляд оповідань П. Мирного. Урок — рольова гра / М. М. Гринів // Українська мова і література в школі. — 1989. — № 9. — С. 26—32.
16. Гузеев В. В. Методы и организационные формы обучения / В. В. Гузеев — М. : Народное образование, 2001. — 128 с.

точно встановленого часу, за сталим розкладом і чітко визначеним змістом навчання. Урок є складовою класно-урочної системи навчання.

Сучасний урок літератури має свою концепцію, свою логіку й стиль, пов'язаний із попереднім і наступним матеріалом, передбачає ускладнення діяльності учнів на уроці. Це гнучка цілісна динамічна система взаємопов'язаних компонентів і навчальних ситуацій, яка процесуально й змістовно забезпечує літературний розвиток учня-читача, неперервність інтенсивної взаємодії вчителя й колективу в умовах класу та інших форм організації навчально-виховної діяльності школи.

Усне малювання – максимально наближений до тексту художнього твору переказ його змісту. Характеризується взаємодією відтворюючої й творчої уяви читачів. Під час читання твору в їх уяві оживають словесні образи, які можна «почути», «побачити», навіть відчувати їхній смак і запах. Відтворення образних компонентів тексту є однією з основних умов адекватної інтерпретації його змісту.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

МОДУЛЬ I. ФІЛОСОФСЬКО-ОСВІТНІ ТА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Змістовий модуль 1. Методика як наука

Тематика занять	Лекції	Практичні	Самостійна робота
Тема 1 Основні етапи розвитку методики викладання української літератури			4
Тема 2 Становлення, зміст та основні завдання предмета з давніх часів до XIX ст.			6
Тема 3 Методика викладання української літератури як навчальна дисципліна. Література як навчальний предмет у сучасній школі			5
Тема 4 Монологічні та діалогічні основи викладання літератури			5
Тема 5 Програми з літератури. Їх специфіка та ефективність. Зміст і структура шкільного курсу літератури			5

Змістовий модуль 2. Психологія та методика викладання літератури

Тематика занять	Лекції	Практичні	Самостійна робота
Тема 1 Учитель-словесник і його професійні якості. Підготовка вчителя до уроку			5
Тема 2 Особливості сприймання учнями художньої літератури. Динаміка естетичного розвитку учнів засобами літератури і робота над художнім словом	2		
Тема 3 Проблема літературного розвитку. Сприйняття літературного твору як методична проблема. Основні етапи літературного розвитку школярів			6
Тема 4 Спілкування на уроках літератури	2		

Тема 5 Завдання з літератури як спосіб керування навчальною діяльністю учнів	2	2	
Тема 6 Планування та організація роботи словесника			5
Тема 7 Методичні об'єднання вчителів-словесників			5

МОДУЛЬ II. ДИДАКТИКА І МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ЛІТЕРАТУРИ

Змістовий модуль 1. Методи, форми, засоби вивчення літератури в школі

Тематика занять	Лекції	Практичні	Самостійна робота
Тема 1 Методи викладання літератури	2	2	
Тема 2 Проблемність на уроках літератури. Шляхи створення проблемних ситуацій			6
Тема 3 Урок літератури. Специфіка, ефективність, мотиваційне забезпечення уроку літератури. Мовлення на уроках літератури			5
Тема 4 Способи засвоєння літературного твору в школі. Проблема організації читання художнього твору. Види читання	2		5
Тема 5 Структура уроку літератури. Проблема типології	2	2	

Змістовий модуль 2. Види літературних занять

Тематика занять	Лекції	Практичні	Самостійна робота
Тема 1 Особливості уроків розвитку зв'язного мовлення	2	2	
Тема 2 Особливості уроків позакласного читання	2	2	
Тема 3 Особливості уроків літератури рідного краю	2	2	
Тема 4 Вступні та підсумкові уроки з вивчення курсу літератури й окремих розділів			5
Тема 5 Принципи вивчення біографії письменника	2	2	
Тема 6 Міжпредметні зв'язки на уроках літератури		2	5
Всього	20	16	72

Технологія особистісно зорієнтованого навчання (І. Якиманська). Концептуальні ідеї: 1) у навчанні має актуалізуватися суб'єктивний досвід учнів; 2) добуті знання перетворюють суб'єктний досвід учнів; 3) справжнє навчання має вести до самонавчання й саморозвитку, всіляко сприяти саморегуляції особистості учнів; 4) навчання має бути проєктованим і організованим; 5) засобом технологізованого навчання виступає дидактична задача; 6) важливе визначення способів розумової роботи учнів та оцінка їх ефективності.

Технологія особистісно зорієнтованого навчання з літератури (А. Плигін). Концептуальні ідеї: 1) традиційний підхід до літератури як засобу виховання малоефективний; потрібно посилити пізнавальний аспект навчання; 2) з читачами треба обговорювати те, як «зроблені» ті чи інші твори, які знання з теорії літератури допомагають глибше їх пізнати; 3) учнів слід навчити насамперед користуватися мовою художнього твору як особливого виду мистецтва; 4) найбільше уваги вчитель має приділяти двом аспектам літературного аналізу: використанню образних засобів та психології художнього сприймання; 5) важливо формувати в учнів уміння психолінгвістичного аналізу художнього твору; 6) варто розвивати сенсорне мислення читачів-учнів, як основу будь-якої творчості; 7) у навчанні має бути систематичне виконання «подібних вправ».

Технологія розвивального навчання (Д. Ельконін і В. Давидов). Концептуальні ідеї: 1) у навчанні має переважати науковий підхід; 2) важливим засобом розв'язання навчальної задачі є моделювання способу дії; 3) навчання реалізується внаслідок здійснення теоретичних узагальнень; 4) навчання має вести до самонавчання і саморозвитку; 5) навчальний процес неможливий без спілкування, партнерських відносин усіх його суб'єктів.

Типологія уроків літератури – класифікація уроків, яка враховує найістотніші структурні й функціональні особливості літератури як мистецтва слова, виокремлює, порівнює й узагальнює дидактичні ознаки уроку загалом. Т. у. л. залежить від ряду факторів: цільової орієнтації літературної освіти в базовій школі, профільного напрямку старшої школи, особливостей умов сприймання літературного матеріалу, специфіки художнього твору, літературного розвитку школярів тощо. Розрізняють різні класифікації уроків літератури (Н. Волошина, М. Кудряшов, Л. Мірошніченко, В. Неділько, Є. Пасічник, І. Соболев, Б. Степанишин, Г. Токмань).

Урок – основна організаційна форма навчально-виховної роботи у школі. Проводиться з постійним складом учнів у межах

розв'язання; г) перевірка й опрацювання результатів; д) корекція роботи. допомагає учням подолати відстань між актуальним (наявним) рівнем знань і заданим. Види П. с. на уроках літератури класифікує Є. Пасічник.

Проблемне навчання – пізнавальна діяльність, методом і формою якої є проблемна ситуація, що викликає певне розумове ускладнення й тому служить поштовхом до активної мислительної діяльності учнів. Має розвивальне значення. Принцип проблемності навчання є складовою екзистенціально-діалогічної концепції викладання української літератури (Г. Токмань) й аналізу художнього твору (В. Маранцман, Т. Чирковська).

Сензетивний період – етап розвитку людини, найбільш оптимальний для формування її певних психічних якостей. Так, чим молодші учні й менше і них розвинуті пособи розумових дій, тим деталізованішими мають бути рекомендації вчителя до їх самостійної роботи.

Структурно-функціональний підхід до аналізу твору – виділення у творі значимих елементів, розгляд кожного з них і визначення їхньої ідейно-художньої ролі (функцій) в образній системі всього твору. найменшим структурним елементом тексту є його емоційно-сміслова одиниця – подія або опис, думки і переживання автора або його героїв тощо та їх виражальні засоби. Правильно зрозуміла функція різних творів допомагає глибше дослідити їхню структуру, та навпаки.

Технологія особистісно зорієнтованого вивчення літератури як людинотворчого предмета. Концептуальні ідеї: 1) художній твір – цілий світ морально-етичних проблем та історичного досвіду їх розв'язання; 2) урок літератури має будуватися за законами мистецтва, а не дидактики; 3) під час аналізу твору головним є людинознавство, а не літературознавство; 4) подавати знання – це шукати ключі до нього; 5) формула успіху вчителя літератури: «... синтез хорошої книги, хорошого способу і хорошої людини».

Технологія особистісно зорієнтованої освіти (О. Пехота). Концептуальні ідеї: 1) особистісно орієнтована освіта передбачає активну взаємодію й саморозвиток суб'єктів навчального процесу; 2) така освіта спрямована на формування культури життєдіяльності людини, розвиток у неї здатності гідно реалізувати себе; 3) технологізація освіти означає спеціальне конструювання навчального тексту, методичних рекомендацій, типів навчального діалогу й форм контролю.

Теми практичних занять

1. Завдання з літератури як спосіб управління навчальною діяльністю.
2. Методи навчання на уроках літератури.
3. Структура уроку літератури. Проблема типології.
4. Особливості уроків позакласного читання.
5. Особливості уроків розвитку зв'язного мовлення.
6. Особливості уроків літератури рідного краю.
7. Вивчення біографії письменника.
8. Міжпредметні зв'язки на уроках літератури.

Завдання для самостійної роботи

1. Складіть детальну бібліографію робіт одного з методистів XIX – XX ст. Простежте еволюцію його поглядів на викладання літератури в школі. Що з його досвіду можливо, на ваш погляд, використовувати в сучасній школі? (Тема «Основні етапи розвитку методики викладання української літератури»).
2. Зіставте варіанти вивчення одного з творів української класичної літератури («Катерина», «Гайдамаки» Т.Шевченка, «Перехресні стежки», «Зів'яле листя» І.Франка, «Лісова пісня» Лесі Українки тощо), розглянуті у працях методистів XIX – XX ст. Чи простежується принципова відмінність цих варіантів? Що їх поєднує? Які методичні знахідки ви могли б використати у своїй роботі? (Тема «Становлення, зміст та основні завдання предмета з давніх часів до XIX ст.»).
3. Ознайомтесь з декількома підручниками з літератури для середніх або старших класів, що були створені в кінці XIX – початку XX ст. Яким ви бачите ідеальний варіант підручника з літератури? (Тема «Методика викладання української літератури як навчальна дисципліна. Література як навчальний предмет у сучасній школі»).
4. Зіставте програми з української літератури для 11-річного та 12-річного навчання. Знайдіть принципову відмінність між ними? (Тема «Програми з літератури. Їх специфіка та ефективність. зміст і структура шкільного курсу літератури»).
5. Назвіть основні вимоги до сучасного вчителя літератури. (Тема «Учитель-словесник і його професійні якості. Підготовка вчителя до уроку»).
6. Дайте характеристику основних етапів літературної освіти у сучасній школі. (Тема «Проблема літературного розвитку.

Сприйняття літературного твору як методична проблема. Основні етапи літературного розвитку школярів»).

7. Наведіть приклад поглиблення сприйняття тексту у процесі аналізу одного з творів, що вивчаються в середніх або старших класах. (Тема «Проблема літературного розвитку. Сприйняття літературного твору як методична проблема. Основні етапи літературного розвитку школярів»).
8. Розробіть план методичного об'єднання вчителів літератури у школі.

ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття №1

Тема: Завдання з літератури як спосіб управління навчальною діяльністю

Мета: *засвоїти загальні поняття про завдання на уроках літератури, різні види класифікацій завдань; розвивати уміння і навички використовувати завдання з літератури, враховуючи конкретні умови вивчення нового матеріалу, рівень підготовки учнів.*

План

1. Функції завдань з літератури.
2. Варіативність навчальних завдань з літератури.
3. Типи завдань на основі ознаки «зміст роботи».
4. Класифікацію завдань за рівнем аналізу твору; за ступенем самостійного мислення учня; за відношенням до художнього тексту; за формою завершення та за зв'язком з класною роботою.
5. Модель типів спілкування розроблену А. Добровичем.

Попередня підготовка

1. Опрацювати літературу:

1. Голубков В. В. Методика преподавания литературы / В. В. Голубков. — М. : Просвещение, 1962. — 496 с.
2. Добрович А. Б. Анатомия диалога / А. Б. Добрович // Хрестоматия по педагогической психологии. — М. : Междунар. психолог. академия, 1995. — 278 с.
3. Захарчук Д. В. Ігри з літератури / Д. В. Захарчук. — К. : Рад. школа, 1970. — 224 с.
4. Зязюн І. А. Краса педагогічної дії. Навчальний посібник [для вчителів, аспірантів, студентів середніх та вищих навчальних закладів] / І. А. Зязюн, Г. М. Сагач. — К. : Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1997. — 302 с.
5. Лазаревський В. В. Літературні ігри / В. В. Лазаревський. — К. : Рад. школа, 1969. — 131 с.

пізнавальними явищами об'єктивної дійсності.

Принцип аналізу твору в єдності його змісту й форми — означає усвідомлення читачем взаємодії компонентів змісту і форми цього твору. для того щоб проаналізувати образ-персонаж, потрібно, з одного боку, чітко визначити прийоми його творення, з другого — скласти висновки про його вдачу. Механізм реалізації цього принципу полягає в тому, що кожна деталь художньої тканини тексту є його органічною частиною й водночас пояснює його зміст і значення. Літературний аналіз здійснюється тоді, коли зміст спочатку протиставляється формі, і на основі розрізнення їх компонентів виразніше простежується взаємозв'язок між ними.

Принцип єдності емоційного і логічного аспектів літературного твору — зумовлює врахування специфіки досягнення мистецтва слова, насамперед співвідношень чуттєвого й раціонального в художньому творенні та пізнанні. Явище мистецтва, власне, відбувається тоді, коли знаходить відгук у почуттях і свідомості реципієнта, вивільняючи його катарсисну енергію нереалізованих пристрастей. Аналітичний процес за цим принципом розгортається як літературна задача, в основі якої не лише логічні, а й моральні суперечності, розв'язання яких викликає в учнів відповідні переживання, вимагає від них вибору способу поведінки, актуального як в етичному, так і пізнавальному аспектах. Є. Пасічник трактує цей принцип аналізу як вимогу діяти в єдності думки і почуття.

Принцип проектного й керованого навчання — передбачає комплекс заходів за спеціальним плануванням конкретної навчальної ситуації або всього навчального курсу літератури, визначенню змісту, шляхів і засобів її розв'язання, основних виконавців, а також діагностика результатів та корекції способів їх досягнення, що забезпечує ефективне управління формуванням у школярів заданих знань і вмінь, цілеспрямованим розвитком їх особистості. Ефективність проектування й управління навчанням прямо залежить від систематизації та структурування мети, змісту, методів, засобів і результатів пізнавальної діяльності учнів.

Принцип навчання літературного аналізу — основні положення сприйнятої вчителем концепції навчання, яка визначає його тактику і стратегію в опрацюванні з учнями художнього твору.

Проблемна ситуація — одиниця форми розвивального навчального процесу, складниками якої є: а) мотивація; б) постановка задачі; в) інструктаж і час для розв'язання; г) процес

опитування індивідуальне й групове, фронтальне, усне й письмове, пропедевтичне й підсумкове тощо. Має свої особливості в базовій і старшій школі. Нині поширюється тестове опитування, яке має свої переваги над традиційним, однак потребує застережень під час застосування в літературному навчанні. Проводиться для поточного й тематичного контролю навчального процесу, застосовується в модульно-рейтинговій системі оцінювання знань учнів.

Педагогічна діагностика – система засобів, методів і методик висвітлення усієї суми педагогічних умов і процесів та їх оптимальності й ефективності згідно з глобальною та конкретною дидактичною метою. Діагностування перебуває в нерозривному зв'язку з прогнозованим і проєктованим навчальним процесом.

Первинне читання твору – етап (другий) вивчення літературно-художнього твору. характеризується такими компонентами: словниковою роботою, настановою учням до читання і власне читанням тексту. виконує переважно вчитель. Невеликий твір або частини з великого твору можуть пропонуватися учням для самостійного прочитання вдома. Для цього замість настанови їм варто дати перед завданням. Значну частину словникової роботи доцільно провести в класі, до первинного читання твору.

Перечитування художнього тексту – прийом досягнення взаємодії змісту й форми літературного твору з метою подолання суперечностей, які виникають між первинним його сприйняттям та усвідомленням читачами авторської ідеї. Школярів треба спеціально вчити перечитувати художні твори не лише для відтворення колишніх вражень від прочитаного, а й для глибшого його сприйняття та адекватної інтерпретації.

Підготовка учнів до сприймання художнього твору – перший етап його вивчення. Завжди складається з двох компонентів: а) відомостей про письменника; б) знань про життєву основу, історію написання й видруку виучуваного твору. обсяг відомостей залежить від класу, в яких вони подаються.

Підсумкова робота учнів над твором – заключний етап його опрацювання. Означає синтез читацьких вражень. Реалізується завдяки виведенню образних і поняттєвих узагальнень, розкриттю теми та ідеї твору, особливостей індивідуального стилю письменника та його художньої майстерності. Передбачає такі компоненти: а) зв'язки між однотипними (або різнотипними) образами виучуваного твору; б) зв'язки між однотипними (або різнотипними) образами різних творів, зокрема й інших видів мистецтва; в) зв'язки між однотипними (або різнотипними) образами з творів мистецтва та

6. Пультер С. О. Методика викладання української літератури в середній школі / С. О. Пультер, А. М. Лісовський. — Житомир «Полісся», 2000. — 164 с.

2. Зробити письмовий конспект одного з названих джерел (окрім підручників).

3. Практичне завдання: розробити конспект уроку з використанням різних видів завдань (мати письмовий запис).

Практичне заняття №2

Тема: Методи навчання на уроках літератури

Мета: засвоїти загальні поняття про методи і прийоми навчання української літератури, класифікацію методів запропоновані провідними методистами України та світу; розвивати вміння та навички використовувати ефективні методи і прийоми, враховуючи конкретні умови вивчення літературного матеріалу та підготовку учнів до сприймання.

План

1. Класифікація методів навчання запропонована Є. Пасічником.
2. Основні методи навчання за Г. Іоніним.
3. Класифікацію методів Г. Ващенка.
4. Традиції і новаторство у класифікації методів навчання М. Кудряшова.
5. Бесіда, самостійна робота, семінарські заняття. Їх ефективність під час вивчення літератури.

Попередня підготовка

1. Опрацювати літературу:

1. 1. Активные формы преподавания литературы : Лекции и семинары на уроках в старших классах / [сост. Р. И. Альбеткова]. — М : Просвещение, 1991. — 175 с.
2. Алексюк А. М. Загальні методи навчання в школі / А. М. Алексюк. — К. : Рад. школа, 1981. — 200 с.
3. Кудряшев Н. И. Взаимосвязь методов обучения на уроках литературы / Н. И. Кудряшев. — М. : Просвещение, 1981. — 180 с.
4. Момот А. Проблемно-пошукові методи навчання в школі / А. Момот. — К. : Рад. школа, 1984. — 63 с.
5. Бабанский Ю. К. Методы обучения в современной общеобразовательной школе / Ю. К. Бабанский. — М. : Просвещение, 1985. — 208 с.
6. Шишук А. Ф. Використання динамічних таблиць для активізації розумової діяльності учнів / А. Ф. Шишук // Українська мова і література в школі. — 1989. — № 4. — С. 72—73.

7. Ионин Г. Школьное литературоведение. Учебное пособие к спецкурсу / Г. Ионин. — Ленинград : ЛГПИ, 1986.
8. Ващенко Г. Загальні методи навчання / Г. Ващенко. — К. : Укр. видавнича спілка, 1997. — 441 с.

2. Законспектувати одне з названих джерел (окрім підручників).

3. Практичне заняття: *розробити конспект уроку з використанням різних методів та прийомів навчання (мати письмовий запис).*

Практичне заняття №3

Тема: Структура уроку літератури. Проблема типології

Мета: *з'ясувати основні типи уроків літератури на сучасному етапі розвитку школи, ознайомитись з різними видами класифікацій уроків літератури, зі структурою уроків української літератури та методикою їх проведення; розвивати уміння конкретизувати мету уроку.*

План

1. Типологія уроків літератури:
 - а) класифікація І. Соболева, М. Кудряшова;
 - б) «липицький досвід»;
 - в) класифікація Б. Степанишина, Є. Пасічника.
2. Нестандартні форми уроків.
3. Інтегровані і комбіновані уроки літератури.

Попередня підготовка

1. Опрацювати літературу:

1. Методика преподавания литературы / [под ред. З. Я. Рез]. — М. : Просвещение, 1977. — 384 с.
2. Пасічник Є. А. Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах : навчальний посібник [для студентів вищих закладів освіти] / Є. А. Пасічник. — К. : Ленвіт, 2000. — 384 с.
3. Горб О. До проблеми структури уроків української літератури / О. Горб // Шляхи підвищення ефективності викладання української мови та літератури. — К. : 2000. — С. 135—140.
4. Білоус Х. В. Українська література. Нестандартні уроки. 5-6, 10, 11 класи / Х. В. Білоус. — Тернопіль : Богдан, 1998. — 32 с.

2. Законспектувати одне з названих джерел (окрім підручників).

3. Практичне завдання: *укласти бібліографію журнальних публікацій до теми «Типи уроків з літератури, їх структура і методика проведення».*

спеціальною навчальною програмою, що складається з модулів. Модуль є одиницею змісту програмового матеріалу. Модульна організація навчання передбачає його індивідуалізацію, стимулює самонавчання, сприяє розвитку в учнів саморегуляції.

Монографічна тема — охоплює визначений у навчальній програмі обсяг знань про життя і творчість одного письменника, окремі твори якого вивчаються текстуально.

Мультимедіа — термін для визначення комп'ютерної технології, яка дає змогу гнучко керувати потоками різноманітної інформації — текстами, графічними зображеннями, музикою, відео зображенням. Це засіб, який забезпечує вільний доступ та оперативний пошук і відтворення літературно-мистецької, професійно-методичної інформації через аудіо- та відеоінформацію, елементи віртуальної реальності тощо для вирішення літературно-мистецьких задач учнем-читачем, фахових — учителем-словесником під час художньо-образного моделювання.

Реалізація мультимедійного ресурсу можлива за наявності спеціальних апаратних і програмних засобів та реалізації сукупності комп'ютерних технологій, які включають ряд інформаційних середовищ: графіку, відео, фотографію, анімаційні та звукові ефекти, музичний і звуковий супровід.

Навчальна ситуація уроку літератури — наперед спланована, спрогнозована чи спонтанно виникла на уроці ситуація за тих чи інших педагогічних умов, конкретних обставин, яка потребує негайного вирішення, як правило, між двома чи декількома суб'єктами (об'єктами) читацької діяльності та під керівництвом учителя на засадах партнерської взаємодії.

Наочність на уроках літератури — матеріальні й матеріалізовані засоби навчання. Розрізняють такі види наочності: словесну, графічну та ілюстративну. Основною наочністю на уроках літератури є текст художнього твору.

Обладнання уроку літератури — підготовлені до використання на уроці дошка, підручники та посібники, інший дидактичний матеріал, технічні засоби навчання й перевірки знань учнів тощо. Значну пізнавально-виховну роль відіграє виготовлення учнями за участю вчителя саморобної наочності й використання її на уроках літератури (карти, альбоми, плакати, папки, відеотеки тощо).

Опитування на уроках літератури — спосіб перевірки, засіб оцінювання, прийом поглиблення, систематизації та узагальнення знань і вмінь учнів. Реалізується в процесі літературно-художньої комунікації суб'єктів педагогічного процесу. Розрізняють

Літературний гурток – самодіяльне об'єднання учнів, які займаються поглибленим вивченням літератури. Гурток – основна форма позакласної роботи у школі. Формою гурткової роботи в школі є діяльність літературного клубу, який об'єднує роботу кількох секцій.

Літературний кабінет у школі – навчальне приміщення, в якому зібрані різноманітні дидактичні засоби; складова кабінетної системи навчання. Сприяє комплексному використанню навчально-виховних засобів на уроках літератури, їх загальному впливу на школярів.

Майєвтика – концепція навчання на основі «сократівського» методу та на засадах діалогізму.

Макрообраз художнього твору – умовне (суб'єктивне) й водночас конкретне (об'єктивне) літературознавчо-методичне поняття, яке віддзеркалює діалектичну природу літературного твору як явища мистецтва слова; специфіка обов'язкового виникнення та існування макрообразу літературного твору зумовлена тим, що, на думку К. Г. Юнга, кожен «твір виявляє нам розроблений образ у найширшому розумінні слова». Конкретність та об'єктивність М. х. т. зумовлені його естетичною природою: він органічно акумулює в собі текстову та підтекстову художню реальність, що втілена у творі, складається на підставі його образної системи, образу автора, морально-естетичної позиції письменника, зображально-виражальних засобів тощо.

Метод навчання – спосіб організації і проведення пізнавальної діяльності учнів. Є методи специфічні, предметні й загальнонавчальні; окремо діють методи з розвитку мовлення учнів, перевірки та оцінювання навчальних досягнень школярів.

Метод проектів – зародився у другій половині XIX ст. в США; в Україні поширився у 20-х роках XX ст. М. п. високо цінував Л. Виготський. Актуалізується в сучасній школі України й Росії як спосіб реалізації проектного (модельованого) навчання.

Моделювання уроку – створення системи ситуацій навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроці, а також дій учителя на підготовчому проектно-конструкторському етапі відповідно до заданих цілей, що забезпечує високу стабільність літературних знань, читальних та комунікативно-мовленнєвих умінь і навичок школярів, професійний рівень словесника. Може відбуватися як на підготовчому етапі, так і під час проведення уроків літератури, позакласної та позашкільної роботи.

Модульне навчання – організація навчального процесу за

Практичне заняття №4

Тема: Особливості уроків позакласного читання (ПЧ)

Мета: з'ясувати сфери позакласного читання та його складові, розуміти основні принципи кваліфікованого читання науково-популярних видань, ознайомити студентів з основними типами уроків ПЧ та методикою їх проведення.

План

1. Основні напрямки керівництва читанням за О.Леонтьєвим.
2. Практична дидактична модель організації ПЧ, розроблена Є. Вокальчук: специфіка та особливості.
3. Типи уроків ПЧ та методика їх проведення.

Попередня підготовка:

1. Опрацювати літературу:

1. Волошина Н. Й. Уроки позакласного читання у старших класах / Н. Й. Волошина. — К. : Рад. школа, 1988. — 174 с.
2. Ладоня І. О. Позакласне читання в 5-8 класах / І. О. Ладоня, Й. С. Злотник. — К. : Рад. школа, 1966. — 148 с.
3. Ломонос Є. О. Позакласне читання у 4-7 класах / Є. О. Ломонос. — К. : Рад. школа, 1983. — 43 с.
4. Слоньовська О. Способи інтерпретації бесід з позакласного читання як літературно-історичного значення минулого свого краю / О. Слоньовська // Українська мова і література в школі. — 1990. — № 12. — С. 44—51.
5. Вокальчук Є. Л. Системний підхід до організації уроків позакласного читання у старших класах загальноосвітньої школи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук. : спец. / Є. Л. Вокальчук. — К., 1998. — 17 с.
6. Леонтьев А. Н. Избранные психологические произведения : [в 2 т.]. — М. : Наука, 1993— .—
Т. 1. — 1993. — 349 с.
Т. 2. — 1993. — 362 с.

2. Законспектувати одне з названих джерел (окрім підручників).

3. Практичне завдання: розробити та написати конспект уроку ПЧ (клас та тема за вибором студента).

Практичне заняття №5

Тема: Особливості уроків розвитку зв'язного мовлення (РЗМ)

Мета: ознайомити студентів з особливостями уроків розвитку зв'язного мовлення, шляхами роботи над мовою на уроках

української літератури, основними напрямками роботи з розвитку мовлення учнів, методами та прийомами роботи над розвитком усного мовлення учнів; розглянути класифікацію монологічних висловлювань на літературні теми, класифікацію доповідей на літературні теми у 9-11 класах, активні форми роботи з мовою власних творів, типологію та структуру уроків розвитку зв'язного мовлення.

План

1. Основні шляхи роботи над мовою на уроці.
2. Жанри монологічного мовлення на уроках української літератури.
3. Особливості уроків РЗМ у 9-11 класах.
4. Перекази та твори. Специфіка їх проведення.

Попередня підготовка:

1. Опрацювати літературу:

1. Золотухін Г. О. Твір з української мови та літератури / Г. О. Золотухін, І. І. Жабка, Н. П. Литвиненко. — К. : Наукова думка, 1997. — 280 с.
2. Тесля О. Ф. Як навчити учнів писати твори / О. Ф. Тесля. — К. : Рад. школа, 1968. — 68 с.
3. Цимбалюк В. І. Письмові творчі роботи з української літератури у 8-10 класах / В. І. Цимбалюк. — К. : Рад. школа, 1981. — 125 с.
4. Цимбалюк В. І. Учнівський твір у середній школі : книга для вчителя/ В. І. Цимбалюк; худож. оф. К. Б. Мовчан. — К. : Освіта, 1997. — 207 с.
5. Довга О. М. Як писати твір : методичний посібник [для вчителів-словесників] / О. М. Довга. — К. : Видавничий центр «Просвіта», 1997. — 223 с.

2. Законспектувати одне із названих джерел (окрім підручників).

3. Практичне завдання: написати конспект уроку РЗМ (клас і тема за вибором студента).

Практичне заняття №6

Тема: Особливості уроків літератури рідного краю (ЛРК)

Мета: ознайомити студентів з методикою проведення уроків літератури рідного краю, їх типами, структурою уроків літератури рідного краю, змістом і структурою розділів програми літератури рідного краю (Одещина); з'ясувати етапи підготовки учнів та вчителя до уроків літератури рідного краю.

План

1. Підготовка вчителя та учнів до уроку ЛРК.

стану їх літературної освіти, розуміння ними змісту художнього твору, складних теоретико-літературних явищ, обговорення виявлених проблем тощо у формі співбесіди з учителем літератури чи філологічно обдарованим учнем-читачем.

Культура вчителя літератури – інтегральна якість, модель соціального досвіду, яка включає систему цінностей, компетентностей і компетенцій, набутих учителем літератури під час педагогічної діяльності.

Лабораторне заняття – форма навчального заняття, на якому учні під керівництвом учителя проводять експерименти для практичного підтвердження окремих теоретичних положень певної навчальної дисципліни, набувають практичних навичок роботи в конкретній предметній галузі.

Це одна з форм організації літературно-мистецької освіти та читацької діяльності, яка передбачає більш самостійне опрацювання школярами програмового матеріалу за допомогою підручника, посібника, архівних джерел, документів тощо з використанням одного із носіїв інформації. Л. з., як правило, є проміжним між семінарським і практичним. Форму і кількість Л. з. учитель визначає самостійно, керуючись принципами доцільності, оптимальності, доступності, системності, гнучкості.

Лекція навчальна – метод навчання, який передбачає системний тривалий виклад учителем значного за обсягом матеріалу із застосуванням прийомів активізації пізнавальної діяльності учнів.

Урок-лекція з літератури – форма навчального заняття, що передбачає партнерські стосунки суб'єктів літературної освіти, формування літературних компетенцій відповідно до змістових ліній Державного стандарту з метою створення наперед спроектованого навчального продукту під час відносно самостійної читацької діяльності школярів.

Літературна вікторина – гра, під час якої учні відповідають (усно чи письмово) на запитання. Як і кожна гра, вносить значне пожвавлення у навчальний процес. Розрахована більше на пам'ять, сприяє перевірці набутих знань. Мислительний компонент мінімальний.

Літературна екскурсія – форма пізнавальної діяльності, яка відбувається під час реальної або уявної подорожі за літературною картою, до літературного музею, інших пам'ятних місць тощо. Розглядається методистами як один із типів уроків літератури. Сприяє активізації уяви, мислення й почуттів, має важливе мотиваційне значення.

прямий порядок вивчення твору: від його частини до цілого. Більше поширений у базовій школі. Реалізується переважно під час родієвого аналізу твору. застосовується поряд із дедуктивним вивченням художнього твору.

Інноваційне навчання – означає перебудову таких істотних характеристик, як зорієнтованість навчання, взаємодія вчителя й учнів, позиція суб'єктів навчання в педагогічному процесі, активізація змістового чи операційного аспектів навчальної роботи, актуалізація певних засобів навчання тощо.

Інновація методична – цілеспрямовані, обґрунтовані й керовані процеси нововведень у системі літературної освіти та підготовці вчителя літератури досягнень, педагогіки, психології тощо, педагогічного досвіду, спрямованих на визначення перспектив і радикального поліпшення підготовки кваліфікованого читача та конкурентоспроможного словесника.

Інновація в методиці викладання літератури за характером змін можуть бути радикальні, які базуються на принципово нових ідеях і підходах у методиці; комбіновані – поєднання нових елементів у літературній освіті школярів чи в підготовці або перепідготовці словесників; модифіковані, які вдосконалюють і доповнюють існуючі зразки, моделі та форми. інновації можуть здійснюватися локально – зміни вносяться окремими компонентами, незалежно один від одного; системно – кардинальна зміна й реконструкція системи підготовки читача-учня й учителя літератури.

За джерелами виникнення І. бувають зовнішні (за межами освітньої, педагогічної системи) і внутрішні *(розробляються в межах методичної системи, форми тощо).

Інтегральний урок – заняття, що полягає в об'єднанні зусиль викладачів різних предметів у його підготовці й проведенні, а також в інтеграції знань про певний об'єкт вивчення, що здобувається засобами різних навчальних дисциплін. Інтегральний урок класифікують за змістом і дидактичною метою.

Інтегрований курс – навчальний базовий чи елективний курс, який створюється на підставі об'єднання в єдине ціле здобутків різних галузей знань у навчальний предмет для заповнення інформаційного та літературно-мистецького простору учнів, поглиблення його вмінь, навичок, норм, формування здатностей жити в гармонії з собою, в системі вітчизняних (національних) і світових цінностей, не втративши своє «Я».

Колоквіум (урок-колоквіум) із літератури - форма організації читачкої діяльності школярів, яка передбачає виявлення

2. Особливості уроків ЛРК.
3. Типологія уроків ЛРК.
4. Структура уроків ЛРК.
5. Програма з ЛРК (Одещина).

Попередня підготовка:

1. Опрацювати літературу:

1. Десятникова Г. Митці Луганщини. Тематика уроків літератури рідного краю (за матеріалами семінару міського об'єднання вчителів української мови та літератури м. Свердловська) / Г. Десятникова // Українська мова та література. — 2008. — число 10—11 (554—555). — березень. — С. 19—20.
2. Оліфіренко В. Вивчення літератури рідного краю в школі / В. Оліфіренко. — Донецьк : Український культурологічний центр, 1996. — 94 с.
3. Пасічник Є. А. Літературне краєзнавство в школі / Є. А. Пасічник. — К. : Радянська школа, 1965. — 176 с.
4. Погорелов А. Краєзнавство і література. Тематика літератури рідного краю Донецчини для 5-11 класів / А. Погорелов // Українська мова та література. — 2008. — число 10—11 (554—555). — березень. — С. 3—5.
5. Свінтковська С. А. Програма з літератури рідного краю / С. А. Свінтковська // Наша школа. — 2000. — № 4. — 119-123.
6. Яценко Н. Робочий зошит з літератури рідного краю. 8-й клас. (За програмою для середньої загальноосвітньої школи «Література рідного краю» 5-10 класи. Автор В.В. Купцова) / Н. Яценко // Українська мова та література. — 2008. — число 10—11 (554—555). — березень. — С. 23—34.

2. Практичне завдання:

- написати конспект уроку ЛРК (клас та тема за вибором студентів);
- укласти бібліографію посібників та журнальних публікацій до теми «Уроки літератури рідного краю (Одещина)».

Практичне заняття №7

Тема: Вивчення біографії письменника

Мета: визначити особливості вивчення життєвого і творчого шляху письменника в середніх та старших класах, встановити взаємозв'язок творчості митця з епохою, в яку він жив, взаємозалежність життя автора і його творів; ознайомитись з основними джерелами, формами і методами вивчення біографії; навчити підбирати найефективніші методи і прийоми вивчення біографії письменника та

складати плани-конспекти уроків вивчення нового матеріалу.

План

1. Особливості вивчення біографії письменника у середніх класах.
2. Джерела вивчення біографії.
3. Біографія письменника в старших класах. Принципи вивчення біографії.
4. Основні методи, форми і прийоми вивчення біографії письменника.

Попередня підготовка

1. Опрацювати літературу:

1. Захаров В. Володимир Миколайович Сосюра. Епоха та особистість / В. Захаров // Особистість письменника на уроці літератури. — Суми : Слобожанщина, 1997. — С. 34-45.
2. Каплан И. Е. Изучение биографии писателя в старших классах / И. Е. Каплан. — М. : Просвещение, 1964. — 124 с.
3. Пультер С. Особливості вивчення біографії письменника в старших класах / С. Пультер // Методика викладання української мови і літератури. — Вип.8. — К. : Рад. школа, 1978. — 46—50.
4. Семенчик І. Р. Як вивчати біографію письменника / І. Р. Семенчик // Література учить жити. — К. : Рад. школа, 1968. — С. 12—24.
5. Савченко З. «Я син свого народу ...» / З. Савченко // Особистість письменника на уроці літератури. — Суми : Слобожанщина, 1997. — 117 с.

2. Законспектувати одне з названих джерел (окрім підручників).

3. Практичне завдання: написати конспект уроку вивчення біографії письменника (клас і письменник за вибором студента).

Практичне заняття №8

Тема: Міжпредметні зв'язки на уроках літератури

Мета: ознайомити студентів з основними вимогами, теоретичними аспектами та особливостями компаративного вивчення шкільного курсу літератури, з'ясувати основні методи та прийоми використання творів споріднених галузей мистецтва на уроках літератури.

План

1. Прийоми здійснення міжпредметних зв'язків.
2. Твори споріднених галузей мистецтва на уроках літератури.
3. Особливості компаративного вивчення шкільного курсу літератури.
4. Теоретико-методичні засади порівняльного вивчення шкільного

спостереження за перебігом художніх подій та наступної естетичної діяльності, вже прямо не пов'язаної з вивченням певного твору. спостерігається фіксація у свідомості учнів дій та наслідку естетичного впливу художнього твору на них, коли виникають як естетичні почуття, так і думки про них.

Естетичне сприймання художнього твору — цілеспрямоване сприймання художнього твору як естетичної цінності. Зумовлюється єдністю емоційно-логічної роботи читачів. Супроводжується естетичним задоволенням. Результатом є духовне піднесення читача, для якого має енергетичне значення.

Етапи вивчення художнього твору — розподілений у часі та просторі процес: а) розкриття відомостей про письменника та життєву основу й історію написання виучуваного твору; б) художнього сприймання; в) опрацювання прочитаного; г) висновків про особливості змісту, форми й значення твору. відповідно передбачає чотири етапи роботи: а) підготовку учнів до сприймання твору; б) його первинне читання; в) аналіз; г) підсумкову роботу учнів над прочитаним.

Залік з літератури — одна з форм контролю рівня навчальних досягнень школярів, здобутих ними під час вивчення логічно завершеної частини літературної теми, розділу. Курсу чи літературної освіти загалом. Різновиди заліку: поточний тематичний (усний); теоретико-практичний за темою (письмовий); результативно-творчий (захист літературно-мистецьких проєктів); тематична атестація (виконання тестових завдань). Мета заліку — діагностування рівня читацької компетентності, якості знань, сформованості навичок і вмінь кожного учня на певному етапі літературної освіти, а також узагальнення й систематизація літературно-мистецьких знань, поглиблення читацьких умінь і навичок, усунення прогалин у знаннях.

Зміст навчання — 1) зміст знань; 2) процес їх засвоєння.

Зміст навчання аналізу художнього образу-персонажа — означає послідовне структуроване висвітлення портретної характеристики літературного героя, домінанти його характеру й місця в тексті виучуваного твору. пряма схема аналізу образу-персонажа: портрет — характер — функція.

Індуктивний метод вивчення художнього твору — послідовний по елементний аналітики-синтетичний процес пізнання змісту і значення художнього твору, який поступово приводить читачів до усвідомлення загальних понять про виучуваний твір: його тему та ідею, духовне значення, художню довершеність тощо. Це

складається з таких етапів:

- а) вибір теми, створення плану Д. (разом з учителем);
- б) ознайомлення з відповідними науковими джерелами, цілеспрямоване їх опрацювання (під керівництвом учителя);
- в) створення чернетки Д., консультація відносно доцільності доопрацювання відповідних наукових матеріалів;
- г) підготовка до читання Д. у класі, створення умов для «зворотного зв'язку» між учнем, що робить доповідь, та його однокласниками;
- г) презентація учнем Д. у класі, аналіз цього процесу який разом роблять учитель та учень (до аналізу можна залучати й інших учнів).

Дослідницьке навчання – передбачає самостійне засвоєння учнями основних понять і провідних ідей, а не традиційне одержання їх у вигляді готових знань від учителя. Ґрунтується на досягненні учнями альтернативних ідей і позицій, виведенні й свідомому формулюванні власних суджень. Більш характерне для внутрішньо орієнтованого підходу до навчання. Реалізується під час проблемного навчання. Сприяє формуванню в учнів системного мислення, забезпечує високу якість знань і вмінь.

Екзистенційний підхід до вивчення художнього твору – філософські засади інтерпретації художнього твору, літератури загалом, що трактують першість людини в організації свого буття й зумовлюють суб'єктну активність учнів, передусім у діалогічній формі пізнавальної діяльності. Вміння тлумачити художні твори передбачає активний діалог із письменником та його героями, який дає змогу збагнути, «що автор хотів сказати» (М. Бахтін). Формується на основі максимальної відкритості художнього твору. Існують застереження, що екзистенціалізм ставить під сумнів наукове пізнання художнього твору.

Екзистенційний смисл художнього твору – гуманістичне значення, яке розкривається в процесі вивчення художнього твору й більш стосується його змістового наповнення.

Емпатійна культура вчителя літератури – професійна здатність підтримувати й розвивати у читачів-учнів емпатію – співпереживання, що виникло в них унаслідок прочитання і переживання художнього твору. здебільшого йдеться про інтелектуальні почуття, що виникають від спілкування з мистецтвом слова.

Естетична діяльність читачів-учнів – відбувається під час вивчення літературного твору й реалізується внаслідок естетичного

курсу літератури.

Попередня підготовка

1. Опрацювати літературу:

1. Мисько Є. Львівська академія мистецтв у міжнародних зв'язках / Є. Мисько // Діалог культур : Україна у світовому контексті : мистецтво і освіта : [збірник наук. праць / упоряд. і відп. ред. С.О.Черепанова]. — Львів : Каменярь, 1998. — Вип. 3. — С. 79-80.
2. Бандура О. М. Міжпредметні зв'язки в процесі вивчення української літератури / О. М. Бандура. — К. : Рад. Школа, 1984. — 166 с.
3. Грабовський А. В. «І чужому навчайтесь, й свого не цурайтесь» : Методичні аспекти вивчення української літератури у взаємозв'язках із зарубіжною / А. В. Грабовський. — К. : ППРВС «Софія», 1998. — 255 с.
4. Жила С. О. Вивчення української літератури у взаємозв'язку з образотворчим мистецтвом : посібник для вчителя / С. О. Жила. — Чернівці : РВК «Деснянська правда», 2000. — 176 с.
5. Жила С. О. Кіномистецтво на уроках літератури : проблема взаємозв'язків / С. О. Жила. — Чернівці : Б.в., 2001. — 46 с.

2. Законспектувати одне з названих джерел (крім підручників).

3. **Практична робота:** *написати конспект уроку з компаративного вивчення української та зарубіжної літератур (клас та тематика за вибором студента).*

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ МОДУЛЬНОГО КОНТРОЛЮ

1. Назвіть основні принципи учіння:
 - а)
 - б)
 - в)
 - г)
 - ґ)
 - д)
2. Назвіть три чинники, від яких залежить набуття учнями знань:
 - а)
 - б)
 - в)

3. Назвіть чотири групи найактуальніших проблем розвитку методики літератури:

- а)
- б)
- в)
- г)

4. Підкресліть принципи побудови програм для 5-8 класів:

- а) історико-хронологічний;
- б) тематико-хронологічний;
- в) історико-типологічний;
- г) історико-літературний.

5. У 9-11 класах увесь матеріал у програмі згруповано за принципом:

- а) хронологічний;
- б) історико-хронологічний;
- в) історико-тематичний;
- г) тематичний.

6. Г.Ващенко поділив усі методи навчання на такі групи:

- а) лекція, бесіда, самостійна робота, дослідницька робота;
- б) словесні, наочні, практичні;
- в) пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемного викладу, частково-пошуковий, дослідницький;
- г) пасивні, напівактивні, активні.

7. До словесних методів навчання Б. Степанишин відніс:

- а) лекція, бесіда, літературна гра, переказування, коментар художнього тексту, виразно-художнє читання;
- б) ілюстрування, програвання, демонстрування;
- в) планування, тезування, конспектування, бібліографічний пошук, реферування інші види самостійної роботи.

8. До наочних методів навчання Б. Степанишин відніс:

- а) лекція, бесіда, літературна гра, переказування, коментар художнього тексту, виразно-художнє читання;
- б) ілюстрування, програвання, демонстрування;
- в) планування, тезування, конспектування, бібліографічний пошук, реферування інші види самостійної роботи.

вивченням художнього матеріалу.

Дидактична мета – заданий результат навчально-виховного впливу на учнів. У навчанні слід орієнтуватися на глобальну дидактичну мету і конкретно-ситуативну. Перша мета зумовлюється суспільними потребами та реалізується у контексті основних завдань і напрямів, окреслених у Конституції України, Законі України «Про освіту», державних програмах «Освіта. Україна XXI століття», Національній доктрині розвитку освіти в Україні, концепції реформування гуманітарної освіти, в Державному стандарті базової і повної середньої освіти тощо. Друга дидактична мета визначається завданнями вивчення конкретної теми чи курсу.

У педагогічному процесі відбувається інтеграція першої й другої мети, що дає підстави говорити про одну дидактичну мету, розрізняючи її рівні – методологічний і методичний. Специфіка літературної освіти з її виразною антропоорієнтацією забезпечує природну єдність дидактичних цілей, коли соціальний інтелект особистості розвивається під час здобуття літературних знань і читальних умінь.

Дискусія – на уроках літератури виступає формою літературно-художньої комунікації та служить засобом емоційно-інтелектуального розвитку читачів-учнів. Реалізується на засадах діалогізму і проблемності навчання.

Диференційована освіта – розрізнення змісту навчання за навчальними планами і програмами, школами різного типу й профільними класами.

Диференційоване навчання – система організації та проведення індивідуалізованого навчання всіх учнів класу з різною мірою педагогічної допомоги кожному.

Діалог у навчанні літератури – форма уявного чи реального спілкування і взаємодії вчителя й учнів, учнів з автором художнього твору та його героями і прототипами, з іншими читачами й літературознавцями тощо.

Домашнє завдання – елемент уроку, метод і форма навчання й виховання. Його мета – поглибити, узагальнити та систематизувати знання і вміння одержані учнями у класній роботі. На уроках літератури Д. з. відіграє для учнів роль орієнтовної основи розумових дій, спрямованих на пошук усних чи письмових відповідей на запитання або виконання навчальних завдань.

Доповідь – методичний прийом дослідницького методу вивчення літератури, або одна з творчих форм розвитку усного мовлення учнів. Діяльність школяра, що має презентувати Д. у класі,

спрямований на збагачення читацького й мовленнєвого досвіду учнів. Жанрові форми: відеофільми та відео фрагменти. Тривалість демонстрації останніх – від 4-5 до 7-10 хв. Використовуються як статичні – готовий екранний матеріал (фрагменти про життя, творчість письменника, його громадську діяльність тощо), так і динамічні, створені під час навчального процесу. Наприклад: відеозапис відповіді учня; читання напам'ять художнього тексту; виконання завдання з розвитку усного мовлення тощо. Їх мета – колективний аналіз чи самоаналіз виконаного завдання під час уроку чи позакласного заходу з літератури для його подальшого вдосконалення.

Відеофільми про письменників та їх творчість різноманітні за типами, жанрами і структурою. Тривають від 20 до 50 хв. За типами навчальні фільми умовно можна поділити на: фільм-концерт, фільм-монографію, фільм-портрет, фільм-виставу, фільм-концерт-виставу, фільм-спогад.

Гра навчальна – метод навчання, в основі якого відтворення досвіду певної діяльності. Позитивно впливає на самонавчання та самовиховання. В сучасному освітньому процесі набувають розвитку ігрові технології. На відміну від звичайних ігор, навчальна гра має дидактичну мету та зорієнтована на заданий педагогічний результат. Навчальна гра з літератури набирає виразного виховного характеру й особистісного спрямування. Літературні ребуси, кросворди, лото, вікторини тощо збуджують уяву читачів-учнів, активізують пам'ять і мислення, виявляють індивідуальні нахили й здібності дітей.

Гуманізація освіти – приведення її у відповідність до потреб, інтересів кожної людини. Здійснюється у контексті особистісно зорієнтованого навчання і виховання.

Гуманізація освіти – означає необхідність формування духовної культури людини і передбачає першість гуманітарних предметів і суспільних знань у школі.

Дедуктивний метод вивчення художнього твору – спосіб пізнання, для якого характерним є синтетико-аналітичний процес: визначення ідейно-тематичної основи твору та його проблематики й подальший розгляд твору з метою знаходження часткових фактів та висновків, які приводять до повнішого й переконливого тлумачення прочитаного загалом. Реалізується шляхом проблемно-тематичного або проблемно-стильового аналізу. Передбачає зворотний порядок опрацювання твору, більш поширений у старшій школі. Здійснюється поряд з індуктивним

9. До практичних методів навчання Б. Степанишин відніс:

- а) лекція, бесіда, літературна гра, переказування, коментар художнього тексту, виразно-художнє читання;
- б) ілюстрування, програвання, демонстрування;
- в) планування, тезування, конспектування, бібліографічний пошук, реферування інші види самостійної роботи.

10. Основними прийомами методу творчого читання є:

- а) відшукування певних моментів у творі, відповідь на систему запитань, робота з науковою літературою;
- б) виразне читання тексту, прослуховування його у виконанні актора, переказ, складання читацьких відгуків, коментарів;
- в) слухати, читати, конспектувати, складати план, тези;
- г) краєзнавче дослідження, аналіз твору, рецензія на спектакль, порівняльний аналіз двох вивчених у класі творів.

11. Хто автор класифікації методів навчання на основі визначення характеристики спільної діяльності учителя та учня, де кожен метод розглядається і як спосіб викладання, і як спосіб учіння:

- а) Г.Ващенко;
- б) Є.Пасічник;
- в) Б.Степанишин;
- г) Г.Іонін.

12. Який метод Г.Ващенко рекомендує будувати за принципом індукції:

- а) бесіду;
- б) метод книжних завдань;
- в) активно-ілюстративний;
- г) евристичний метод.

13. За формою організації класу всі завдання поділяються:

- а) завдання для всіх учнів класу, завдання для окремих груп, завдання для окремих дітей;
- б) звичайні, ігрові, тестові;
- в) завдання прочитати твір на макрорівні, завдання прочитати твір на макрорівні, завдання встановити зв'язок між макро- та макрорівнями.

14. Завдання на основі ознаки «ступінь самостійного мислення» поділяються на:

- а) завдання для всіх учнів класу, завдання для окремих груп, завдання для окремих дітей;
- б) завдання до тексту, завдання від тексту, сформулювати судження, які потрібно підтвердити текстом;
- в) завдання репродуктивного характеру, інформативні завдання, дослідницькі завдання, творчі завдання.

15. Типи завдань за відношенням до художнього тексту це:

- а) завдання для всіх учнів класу, завдання для окремих груп, завдання для окремих дітей;
- б) завдання до тексту, завдання від тексту, сформулювати судження, які потрібно підтвердити текстом;
- в) завдання репродуктивного характеру, інформативні завдання, дослідницькі завдання, творчі завдання.

16. Класифікація завдань за рівнем аналізу художнього твору:

- а) прочитати твір на макрорівні, прочитати твір на макрорівні, встановити взаємозв'язок між мікро- та макрорівнями;
- б) завдання репродуктивного характеру, інформативні завдання, дослідницькі завдання, творчі завдання;
- в) план, тези, конспект, виписки з наукової статті, текст повідомлення, текст доповіді, зв'язна відповідь на питання.

17. За характером подання всі завдання поділяються на:

- а) завдання репродуктивного характеру, інформативні завдання, дослідницькі завдання, творчі завдання;
- б) звичайні, тестові, ігрові;
- в) завдання від тексту, завдання до тексту, сформулювати судження і підтвердити його художнім текстом.

18. Класифікація завдань на основі ознаки «зміст роботи»:

- а) звичайні, ігрові, тестові;
- б) завдання від тексту, завдання до тексту, сформулювати судження і підтвердити його художнім текстом;
- в) завдання з перевірки прочитаного художнього тексту, завдання з нетрадиційного аналізу художнього твору, завдання з текстуального аналізу, завдання з визначення рис індивідуального стилю.

«Хіба ревуть воли, як ясла повні?» - Чіпці – вже на початку твору.

Вивчення відомостей про письменника у базовій школі – двоплановий процес висвітлення біографії автора виучуваного твору: а) у 5-6-х класах розкриваються яскраві епізоди з життя письменника. за змістом – це відомості переважно з дитинства митця або тісно пов'язані з написанням твору; за формою – один два уривки з біографії, за методом – розповідь; б) в 7-8-х класах відомості про письменника подаються у формі художньо-біографічного нарису також методом розповіді; йдеться вже не про один-два епізоди з життя митця, а основні з них найбільш характерні. Відводиться частина уроку.

Вивчення відомостей про письменника у старшій школі – відбувається переважно у формі історико-біографічного огляду методом лекції, зміст якої передбачає висвітлення таких компонентів знань: а) формування світогляду й громадянська позиція митця, його ментальність; б) особливості таланту й естетичний ідеал письменника; в) основні творчі здобутки й риси індивідуального стилю майстра слова. відводиться один або кілька уроків. Залучаються й наукові методи, зокрема біографічний, прихильником якого був І. Франко. Виклад може мати науково-популярний або художньо-публіцистичний характер. Реалізується на засадах єдності біографії письменника з його творчістю.

Вивчення індивідуального стилю письменника – структурований процес визначення системи образотворчих засобів, яка охоплює зміст і форму літературного твору. вона властива саме «цьому» автору, виражає його життєвий досвід та естетичну концепцію, враховує традиції національної та світової культур, наділена новаторськими рисами. Здійснюється в старшій школі. Послідовно розкриваються: а) стилетворчі чинники (під час висвітлення життєвого і творчого шляху письменника на початку монографічної теми); б) основні структурні одиниці авторського стилю; в) його типологія.

Вивчення твору в школі – багатоетапний процес якнайповнішого висвітлення учнями думок і почуттів, виражених у творі. Охоплює знання про письменника, життєву основу та функціонування твору, передбачає його творче прочитання і сприйняття, аналіз і синтез. Залежить від специфіки предмета й дидактичної мети, методики роботи вчителя та літературних знань і вмінь учнів. Здійснюється за концепцією літературної освіти й на основі Державного стандарту базової і повної середньої освіти.

Відеоматеріал навчальний – екранно-звуковий засіб,

аналізу твору є: аналіз образів, прийоми творення, риси характеру, таблиця характеристики персонажа, образні та поняттєві узагальнення. Більше стосується образів-персонажів літературного твору. Один із поширених шляхів літературного аналізу.

Аналіз художнього твору проблемно-стильовий – за змістом і порядком аналізу нагадує проблемно-тематичний, проте відзначається спеціальною увагою до індивідуального стилю письменника, поняття якого структурується: визначаються складники і типи стилю, характерні стилетворчі фактори, закладаються основи розуміння стилю як естетичної системи конкретного письменника, художнього творення загалом. Схема його проведення: ідея – образ – уривок. Ключовими словами є: основні мотиви, засоби виразності, особливості індивідуального стилю, художня майстерність, естетичне враження. Малопоширений, але перспективний шлях літературного аналізу, який може скласти альтернативу проблемно-тематичному варіанту роботи учнів над твором.

Аналіз художнього твору проблемно-тематичний – шлях визначення головних питань, порушених у творі, й образних компонентів, які їх найбільше увиразнюють та найповніше характеризують. Аналітична робота цього типу відбувається за схемою: ідея – образ – уривок. Ключовими словами є: думки і враження від прочитаного, проблематика твору, образи-носії проблем, засоби виразності. Один із поширених шляхів аналізу.

Аналіз художнього твору цілісний – показник якості аналізу художнього твору як цілісної системи компонентів його зміст оформи. Передбачає розгляд компонентів змісту й форми твору в їх тісні взаємодії.

Аперцепція – сприймання об'єкта на основі опорних знань, зумовлене попереднім суб'єктивним досвідом учнів. В основі актуалізації опорних знань і чуттєвого досвіду учнів, що є елементом ефективного навчання.

Аспекти навчання – сторони й напрями педагогічного процесу, які визначають його характер та ефективність. розрізняють змістовий і формальний аспекти навчання; культурологічний, соціологічний, лінгвістичний тощо аспекти аналізу твору. актуалізація того чи того аспекту навчання означає перевагу певних шляхів і засобів реалізації дидактичної мети.

Блокова характеристика персонажа – детальний фізичний або психологічний опис героя під час його першої яви. Таку характеристику дає Панас Мирний одному з головних героїв роману

19. Класифікація завдань з літератури за формою завершення:

- а) звичайні, ігрові, тестові;
- б) план, тези, конспект, виписки з наукової статті, текст повідомлення, текст доповіді, виписані цитати;
- в) завдання репродуктивного характеру, інформативні завдання, дослідницькі завдання, творчі завдання.

20. Доопрацювання розпочатої в класі роботи, завдання за аналогією з індивідуальною модифікацією, завдання випереджального характеру – це класифікація завдань:

- а) за формою завершення;
- б) за формою організації класу;
- в) за зв'язком з класною роботою;
- г) за характером подання.

21. Організація класу, опитування учнів, засвоєння нових знань, закріплення, завдання додому – це:

- а) етапи засвоєння учнями літературного твору;
- б) етапи традиційної структури уроку літератури;
- в) етапи по образного аналізу твору;
- г) етапи уроку вивчення художніх творів.

22. В основу класифікації типів уроків Є.Пасічник поклав:

- а) форму роботи;
- б) методи навчання;
- в) дидактичну мету;
- г) форму організації класу.

23. М. Кудряшов запропонував таку класифікацію типів уроків:

- а) засвоєння нових знань і розвиток на їх основі вмінь та навичок, узагальнення і систематизації знань, контролю знань, умінь і навичок;
- б) урок сприйняття художнього твору, кіно-урок, урок поглибленого опрацювання тексту, урок узагальнюючої роботи, урок вивчення особистості письменника;
- в) урок вивчення художніх творів, урок вивчення історії та теорії літератури, урок розвитку мовлення.

24. Б.Степанишин запропонував таку класифікацію типів уроків:

- а) урок сприйняття художнього твору. кіно урок, урок поглибленого опрацювання тексту, урок узагальнюючої роботи,

урок вивчення особистості письменника, комбінований урок, урок підготовки до написання твору;

б) урок засвоєння нових знань і розвитку на їх основі вмінь та навичок, урок узагальнення та систематизації знань, контролю знань, умінь і навичок;

в) урок-бесіда з позакласного читання, урок-диспут, урок-екскурсія;

г) урок вивчення художніх творів, урок вивчення історії та теорії літератури, урок розвитку зв'язного мовлення.

25. І.Соболев запропонував таку класифікацію:

а) урок сприйняття художнього твору, кіно-урок, урок поглибленого опрацювання тексту, урок узагальнюючої роботи, урок вивчення особи письменника, комбінований урок, урок підготовки до написання твору;

б) урок засвоєння нових знань і розвитку на їх основі вмінь та навичок; урок узагальнення та систематизації знань; урок контролю умінь і навичок;

в) урок-бесіда з позакласного читання, урок-диспут, урок-екскурсія;

г) урок вивчення художніх творів, урок вивчення історії та теорії літератури, урок розвитку мовлення.

26. Назвіть типи нестандартних уроків:

а) семінари, колоквиуми, наукові конференції, дискусії з літературних питань;

б) урок-концерт, урок-блок, урок-рольова гра, урок літературно-музична композиція;

в) урок вивчення нового матеріалу, урок закріплення вивченого, урок контролю, урок позакласного читання.

27. Семінари, колоквиуми, наукові конференції, дискусії з літературних питань – це:

а) уроки-блоки;

б) нетрадиційні уроки;

в) типи занять, характерні для вищої школи;

г) уроки вивчення нового матеріалу.

28. Структура уроку згідно за «липицьким досвідом» у 1950-60-х рр. була:

а) організація класу, опитування учнів, засвоєння нових знань,

явища. Ідейно-художній аналіз не суперечить синтезу, а тісно пов'язаний із ним. Метою А. х. т. є формування в учнів наукового поняття про його зміст і форму, їхню взаємодію; вироблення загальної здатності до інтерпретації прочитаного через усвідомлення відносно стійких одиниць процедури різних типів аналізу; завдяки процесу й результату засвоєння мистецтва слова вплинути на становлення домінантних рис розвинутої особистості. Проводиться на третьому етапі вивчення художнього твору.

Аналіз художнього твору естетичний – вид літературного аналізу, під час якого актуалізується естетичний потенціал художнього твору. Надає вищої якості будь-якому шляху літературного аналізу, сприяє формуванню в учнів понять про літературний твір як феномен мистецтва слова.

Аналіз художнього твору морфологічний – пов'язаний із поняттям морфології художнього тексту. спрямований на осмислення складників художньої форми, в якій проявляють себе естетичні цінності твору. особливістю морфологічного аналізу є те, що під час його проведення розглядаються всі основні образні компоненти тексту, рівноправні в ідейно-художньому плані, бо разом працюють на спільну авторську мету. Така робота дослідника художнього твору пов'язана з виходом на різноманітні зв'язки між структурними одиницями тексту, пояснення яких наближає сприймачів до досягнення авторського задуму, адекватної оцінки майстерності митця. Різновидом морфологічного аналізу художнього твору є по образний варіант його проведення.

Аналіз художнього твору подієвий – шлях, який забезпечує визначення основних подій у творі, встановлення між ними часових та причинно-наслідкових зв'язків, спрямовує зусилля учнів на пошук головної думки, до якої приводить автор певним порядком подій. Аналітична робота цього типу відбувається за схемою: уривок – образ – ідея. Ключовими словами родієвого аналізу твору є : план твору, переказ прочитаного, зміст, порядок і значення подій. Назва аналізу альтернативна таким термінам: послідовний, цілісний, за автором, за розвитком дії тощо. Один із поширених шляхів літературного аналізу.

Аналіз художнього твору пообразний – шлях, який передбачає розчленування образних компонентів тексту з метою якнайповнішого пояснення їх змісту і форми, проникнення у взаємозв'язки між ними та визначення загальної тенденційності образної системи тексту. аналітична робота цього типу відбувається за схемою: образ – уривок – ідея. Ключовими словами по образного

СЛОВНИК НАЙУЖИВАНІШИХ ТЕРМІНІВ З МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ЛІТЕРАТУРИ

Актуалізація опорних знань – елемент сучасного уроку. Передбачає відновлення набутих знань з метою їх повнішого узагальнення та подальшого використання для засвоєння нових, із ними пов'язаних, знань і вмінь. Відбувається на основі асоціативного мислення, внаслідок чого кожне нове знання усвідомлюється у зв'язку з відомим [64].

Аналіз уроку – виділення змістових і формальних компонентів уроку, розгляд кожного з них і відношень між ними відповідно до заявленої дидактичної мети. Метою аналізу уроку є одержання юнь про зміст, процес і результат діяльності вчителя й учнів. Залежно від того, які компоненти аналізу беруться за основу роботи, визначають по елементний, поетапний, системний, проблемний та інші різновиди аналізу уроку.

Аналіз уроку поелементний – визначається розглядом лише одного-двох елементів уроку: теми й мети уроку, його певного етапу, діяльності вчителя або учнів тощо. Недоліком цього різновиду педагогічного аналізу є його вибірковий, аспектний характер.

Аналіз уроку поетапний – спрямований на виділення й розгляд основних етапів уроку і встановлення відношень між ними відповідно до типу уроку та дидактичної мети його проведення. Дає певне уявлення про урок загалом.

Аналіз уроку проблемний – передбачає виділення й розгляд проблем проведеного уроку, оптимальної взаємодії репродуктивних і проблемно-пошукових методів педагогічної роботи. реалізується як у змістовому, так і формальному аспектах вивчення літератури.

Аналіз уроку системний – передбачає розгляд уроку як системи його змістових і формальних компонентів у їх взаємодії. Кожен елемент уроку аналізується не лише сам по собі, а й у системі відношень його з іншими елементами цього заняття та за мірою впливу на кінцевий результат навчання. Дає найбільш повне, цілісне уявлення про урок. Системний аналіз може бути повним, аспектним, комплексним, коротким.

Аналіз художнього твору – емоційно-логічна операція, що передбачає певну послідовність розумових дій, спрямованих на визначення образних елементів тексту, усвідомлення їх змісту, форми та емоційно-сислової ролі в тексті, встановлення емоційно-логічних зв'язків між ними й осягнення всього твору як художнього

закріплення, завдання додому;

б) актуалізація опорних знань, пояснення нового матеріалу, закріплення у вигляді самостійної роботи;

в) організація класу, перевірка домашнього завдання, закріплення вивченого, завдання додому;

г) організація класу, складання плану твору, написання твору.

29. Як реалізується принцип діалогу при викладанні української літератури:

а) через доступність, науковість, зв'язок з теорією літератури;

б) на конвенційному, ігровому, діловому, духовному рівнях;

в) діалог учня з художнім текстом, діалог учителя і учня, діалог тексту зі своєю епохою, діалог художнього тексту з літературною традицією, діалог художнього тексту зі світовим мистецтвом, діалог художнього тексту з іншим художнім текстом.

30. Назвіть чинники створення проблемних ситуацій на уроці літератури:

а)

б)

в)

г)

31. Які дві технології введення проблемності у навчання виділяє Є.Пасічник:

а)

б)

32. Проблемне запитання поставлене вчителем при викладі ним навчального матеріалу, є прийомом:

а) репродуктивного методу;

б) методу творчого читання;

в) лабораторно-ілюстративного;

г) бесіди.

33. Сформулюйте завдання поставлені перед вчителем для розвитку критичного мислення учнів:

а)

б)

в)

г)

34. Назвіть основні типи проблемних запитань:

- а)
- б)
- в)
- г)
- д)

35. Класифікація проблемних запитань здійснена на основі ознаки:

- а) зміст роботи;
- б) ступінь самостійного мислення;
- в) структура виходу з інтелектуальної безвиході, затримки, втрати орієнтиру;
- г) за рівнем аналізу художнього твору.

36. Проблемне запитання поставлене вчителем, яке вимагає самостійної пошукової роботи є прийомами:

- а) репродуктивного методу;
- б) евристичного або дослідницького;
- в) лабораторно-ілюстративного;
- г) методу творчого читання.

37. До продуктивно-репродуктивних монологічних висловлювань належать:

- а) відтворювальні та творчі перекази художніх творів, перекази статей підручника, фрагментів літературознавчих статей, мемуарних і епістолярних матеріалів;
- б) читання, бесіда, диспут, дискусія;
- в) публіцистичне, художньо-творче, мистецтвознавче, літературно-критичне, наукове літературознавче;
- г) згода учня зі сприйнятим ним висловлюванням, суперечка із чужим висловлюванням, репродуктивне наведення чужого погляду на художнє явище і виклад свого, відмінного погляду.

38. Уроки позакласного читання це:

- а) уроки заохочення;
- б) уроки вивчення і закріплення нових знань;
- в) уроки контролю і корекції знань;
- г) уроки-диспути.

нам допоможуть Божі заповіді. І не забувайте слова Христа про те, що «Царство Боже, - тобто добро, міць Духа, щастя – всередині нас». А тому розпаліть в собі цю жаринку, і хай добрими і милосердними будуть ваші серця.

Домашнє завдання. Спробуйте пояснити, що значить заповідь «Люби ближнього свого». Вам треба написати невеликий твір-роздум (десь на сторінку), а епіграфом до нього буде епіграф до нашого уроку. Можете наводити приклади з життя, художніх творів.

<i>А стає без краю і без дна. Б'є у груди і сутулить плечі, Засліплює очі вам слізьми Ось тоді, щоб стало трошки</i>	<i>Неможливо жити без людей. Хоч і знаю: біль неподільний. Що кому судилось – відболить, Але все ж прохаю: «Люди! легше, Мимо Нічийого болю не пройдіть!»</i>
<i>Поділіться горем із людьми</i>	

Яка головна думка цього вірша? (Людина має піклуватися про інших, допомагати людям і словами, і справами).

Учитель. П'ята заповідь каже: «Шануй батька і матір ...» А чи завжди належним чином батьки ставляться до дітей?

Звучить вірш Галини Лисої «Інтернат».

<i>Сутінки похмурі непривітно</i>	<i>- Мене мама, - голосок лунає, -</i>
<i>Обгорнули непривітний день,</i>	<i>Забере, як піду в перший клас,-</i>

<i>А з вікон інтернату діти</i>	<i>жде дитина... Ну а ми ж то</i>
	<i>знаєм,</i>

<i>Крізь шибки вдивляються в</i>	<i>Що вона письмово відреклась.</i>
<i>людей</i>	

<i>Перехожі мимо поспішають</i>	<i>Як на неї небо не упало,</i>
<i>Все чийсь батьки, брати, мами,</i>	<i>коли відрікалась від маля?!</i>
<i>Всіх їх дома рідний хтось чекає-</i>	<i>І коли заяву ту писала,</i>
<i>Так вже повелося між людьми.</i>	<i>Як не провалилася земля?</i>

<i>Кожен поспішає в теплу хату,</i>	<i>Інший хлопчик другові шепоче:</i>
<i>У гніздо родиннеє своє.</i>	<i>– А у мене батько льотчик є,</i>

<i>А малеча з вікон інтернату</i>	<i>він мене забрать додому хоче.</i>
-----------------------------------	--------------------------------------

<i>Маму в перехожих впізнає.</i>	<i>А у нього ж, знаю, батько п'є.</i>
----------------------------------	---------------------------------------

<i>Вечір скрив дорогу, силуети.</i>	<i>Діти вірять. Засинають тихо.</i>
-------------------------------------	-------------------------------------

<i>Вихователь кличе діток спать</i>	<i>Скоро ранок. Прийде новий</i>
	<i>день.</i>

<i>А вони до ранку «по секрету»</i>	<i>Й знову буде з інтернатських</i>
	<i>вікон</i>

<i>Будуть про батьків розповідать,</i>	<i>Дітвора вдивлятися в людей.</i>
--	------------------------------------

Учитель. Що ж залишається цим дітям? Віра і надія. І від нас залежатиме, чи збережемо ми в них цю віру в людину, в милосердя. А тепер повернемося до запитань на початку нашого уроку. Реальний світ суперечливий, є в ньому добре і зле. Але ми з вами повинні усвідомлювати, що найголовніше в ньому – це знайти і зрозуміти самого себе і навчитися любити своїх ближніх. А у цьому

39. Доповіді на літературні теми у 9-11 класах бувають:

- а) репродуктивні, продуктивні, продуктивно-репродуктивні;
- б) інформативні, дослідницькі, проблемно-дискусійні;
- в) портретні, подійні, філософські;

40. Уроки позакласного читання відрізняються від звичайних уроків літератури:

- а) структурою;
- б) насиченістю;
- в) системою оцінювання;
- г) методами навчання.

41. В. Цимбалюк класифікував письмові твори учнів на:

- а) роботи логічного та художнього типу;
- б) класні і домашня; навчальні і контрольні;
- в) твори наукового стилю, твори публіцистичного стилю, твори художнього стилю, твори на межі родів.

42. Автором програми літератури рідного краю (Одещина) є:

- а) Н.Й.Волошина;
- б) Є.А.Пасічник;
- в) С.А.Свінтковська;
- г) Б.Сушинський.

43. Мета підсумкових уроків:

- а) цікаво і захоплююче розказати про біографію письменника;
- б) повторити вивчене, систематизувати знання та узагальнити їх;
- в) систематизувати знання про індивідуальний стиль письменника;
- г) провести аналітико-синтетичну роботу щодо аналізу художнього твору.

44. Завдання, які виконують учні, готуючись до уроків літератури рідного:

- а) відвідують музей і роблять фото за його матеріалами; попрацювати в бібліотеці з окремими виданнями чи періодичними виданнями, де друкувались твори митця, побувати в місцях, пов'язаних з життям і творчістю письменника;
- б) читають твори митця, збирають бібліографічний матеріал за творчістю письменника, відвідують родичів митця;
- в) готують виставку книжок, збирають бібліографічний матеріал

за творчістю письменника, відвідують місця, пов'язані з життям і творчістю митця.

45. Уроки позакласного читання відрізняються від звичайних уроків літератури:

- а) структурою;
- б) насиченістю;
- в) системою оцінювання;
- г) методами навчання.

46. Вступне слово вчителя, коментарі про автора та його твір, інформація про місце твору в системі всього творчого набутку автора, читання твору, бесіда про композиційно-художній зміст твору, відповіді на запитання учнів, відповіді на проблемні питання до твору, словникова робота, висновки – це структура уроку:

- а) розвитку зв'язного мовлення;
- б) літератури рідного краю;
- в) позакласного читання;
- г) комбінованого уроку.

47. Вступні інформативні заняття, консультаційно-підготовчі, поглибленого аналізу тексту, семінарські заняття, заняття творчого типу – це типи занять:

- а) з позакласного читання;
- б) з літератури рідного краю;
- в) факультативних занять;
- г) позакласної роботи.

48. Назвіть основні типи уроків літератури рідного краю:

- а)
- б)
- в)
- г)

49. Основними прикметами уроків літератури рідного краю є:

- а) відсутність стандартних ознак у їх структурі та методиці проведення;
- б) відсутність мети та завдання уроку;
- в) складність щодо опрацювання матеріалу учнями;
- г) малий обсяг матеріалу для вивчення.

твоею, і всім розумінням твоїм: це є найбільша заповідь; а друга подібна до неї: люби ближнього свого, як самого себе; на цих двох заповідях утверджується весь закон і пророки». Отже, любов до ближнього – одна з найвищих заповідей в історії людства (учні записують цю тезу в зошити).

- *А що означає любити свого ближнього? А чи можна любити ворогів?*
- *Чи актуальні зараз заповіді Господні? Чи можна їх назвати діючими моральними законами?*

(Змінюються часи – змінюються люди. Але біблійні заповіді є вічним законом, і, звіряючись з ними, ми можемо визначити, куди крокує людство).

Учитель. Отже, ми повинні робити добро, допомагати один одному. Це і є проявом милосердя і людяності – допомагати тим, хто цього потребує, якщо ви, звичайно, робите це від щирого серця.

- *Що найважливіше для людей похилого віку? Чи тільки матеріальна допомога?*

Відповідатимуть учні після того, як прозвучить вірш «Ветеранам» Галини Лисої (перша строфа зачитується під музику Ф.Шопена).

Вечір. У хаті по-літньому Знаю, слова не піднімуть на душно. ноги,

Так одиноко, хоч вирви язик. Їх не прикласти до болісних ран.

Сумно на ліжку, на білих Меншою просто стане тривога, подушках

Сивий солдат доживає свій вік. Трохи розвіється суму туман.

Якось зайшла, привіталася, сіла Слово за слово, є що сказати (Вибрала кілька хвилин в Спогад, мов сповідь у душу будень-день). проник.

Бачили б ви, як в зіницях Та головне, щоби знали зраділих солдати –

Зблиснула радість, аж сльози з очей Ми не забули про них.

Учитель. Ми не завжди можемо допомогти людям матеріально. Якою ще може бути допомога? Перед тим, як відповісти на це запитання, прослухайте вірш Галини Лисої.

Знаю я: не поділити болі, І здається, менш почне боліти

Бо вона на кожного одна. І стає немов світлішим день.

Так буває: в душі росте поволі Що не говори – на цьому світі

- *Які, на вашу думку, заповіді мають більше релігійний, духовний характер, а які торкаються суто моральних проблем? Чому, на вашу думку, на чільному місці в перших чотирьох заповідях виступає ідея служіння Богу? Що уособлює цей образ?*
- Але перед цим заслухайте невеликий музичний уривок з «Токкати» Й.С.Баха. *Які почуття у вас виникли? Що ви відчували?* (Немов саму вічність, де є радість і печаль, спокій і жага – все одразу відчуваємо ми в цій мелодії).
- *Хіба не таким виступає і образ Бога в Біблії?*
- Саме добро і мудрість в образі Бога і є найвищою заповіддю. А тому не слід вклонятися багатству, обожнювати якість побутові речі чи відомих людей, як ідолів. Також, за четвертою заповіддю (зачитується) слід відводити час для того, щоб подумати про зроблене, свої вчинки – тобто пізнавати себе. Пояснення значення слова «всує» в контексті третьої заповіді (Йдеться про нещирість почуття, яке передають марні слова. Часто повторюване ім'я Бога може перетворитись на буденне, втратити значення доброти, душевного тепла).
- Переходячи до наступної групи заповідей, мені хотілося б у вас запитати: *А яке місце в суспільстві має сім'я? Що дає кожній людині її сім'я?* (Тут вона вчиться основам життєвої мудрості, батьки пояснюють, що добре, а що зле).

Учитель зачитує шевченківську цитату: «У наших раї на землі нічого кращого немає, як тая мати молода з своїм дитяточком малим ...»

- *За яких умов, на вашу думку, твориться міцна сім'я?* (Подружня вірність, шанування батьків, повага і любов до дітей).
- Коментування учнями п'ятої та сьомої заповідей.
- Далі учні з'ясовують, що не можна вбивати, красти, казати неправду, в тому числі і неправдиво свідчити, також заздрити.
- *Для чого в Біблії подаються ці заповіді?* (Щоб люди знали, чого треба прагнути, ставали кращими, аналізували свої вчинки, вчилися на досвіді попередніх поколінь – вдосконалювались).
 - *А як ми повинні поводитись у суспільстві, ставитись до інших людей?*

Учитель. Так само про це каже й Ісус Христос у Новому Завіті: «Люби Господа Бога твого всім серцем твоїм, і всією душею

50. Урок, який починається із заздалегідь підготовлених питань, веде урок вчитель, орієнтуючись на відповіді учнів – це:

- а) урок-бесіда;
- б) урок проблемна чи «сократична» бесіда;
- в) урок філософське дослідження;
- г) семінарське заняття.

ТЕМАТИКА ІНДИВІДУАЛЬНИХ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ ЗАВДАНЬ

1. Проаналізувати можливості застосування методики В.Ф.Шаталова на уроках літератури.
2. Дослідити аспекти новаторства у науково-педагогічній творчості Ю.Л.Львової.
3. Дослідити аспекти новаторства у науково-педагогічній спадщині Є.М.Ільїна.
4. Написати розгорнуту рецензію на методичний посібник з літератури (за вибором студента).
5. Написати розгорнуту рецензію на книгу одного з класиків методики викладання літератури (за вибором студента).
6. Проаналізувати один із сучасних варіантів шкільної програми з української літератури з урахуванням можливостей її засвоєння у школах.
7. Скласти тематику творів для учнів старших класів, використовуючи шкільну програму з української літератури.
8. Скласти тематику творів на «вільну» тему для учнів старших класів, використовуючи шкільну програму з української літератури.
9. Проаналізувати ефективність застосування проблемного вивчення художнього твору в школі.
10. Проаналізуйте використання таблиць на уроках літератури.
11. Охарактеризуйте частково-пошуковий (евристичний) метод та його прийоми.
12. Напишіть основні вимоги до сучасного вчителя-словесника.
13. Опишіть структуру, основні компоненти поурочного плану.
14. Скласти конспекти уроків для учнів 5 класу з курсу «Література рідного краю».
15. Скласти конспекти уроків позакласного читання для учнів 6 класу.
16. Охарактеризуйте використання інноваційних технологій під час вивчення біографії письменника.
17. Охарактеризуйте різницю між фоновими знаннями, міжпредметними зв'язками та комплексним коментарем.
18. Розробіть два конспекти уроків компаративного вивчення української та зарубіжної літератур для учнів 7 класу.
19. М.Рибников та В.Голубков як видатні методисти. Їх роль у становленні і розвитку методики викладання літератури.
20. Охарактеризуйте актуальні проблеми сучасного розвитку методики викладання літератури.
21. Місце та роль В.Стоюніна, В.Острогорського у розвитку

*Статистичний звіт,
А чи стане більшим
Людяності світ?
Чи питав хто в кого
В цю коротку мить
Про чийсь тривоги,
Чим душа болить?
Чи з добром в хатину
Нова мить ввійшла,
Коли в світ людина
Жить до нас прийшла?*

Учитель. Так, тут є над чим замислитись не тільки автору цього вірша, нашій землячці Галині Лисій, а й усім нам. Яким побачить світ нова людина? Чи буде це дійсно світ людяності, добра, милосердя, і від чого це залежить? От над цими питаннями поміркуємо і ми.

І ви, певно, знаєте, що існує така дивовижна книга, в якій багато поколінь людей протягом кількох десятиків століть намагалися знайти відповіді на свої запитання.

- *Що це за книга? Пригадайте, коли почали її укладати.*

Відповіді учнів.

Учитель. справді довгу історію має Біблія. І ми не будемо винятком і теж подивимось у Святе Письмо, де написано (*вчитель зачитує з книги цитати*): «О, людина! Сказано тобі, що – добро і чого вимагає від тебе Господь: чинити справедливо, любити справи милосердя й смиренномудро ходити перед Богом твоїм» (Михей 6:8)

- *А що значить чинити справедливо, милосердно? Де в Біблії зібрані основні релігійні та моральні закони?*

Отже, запишіть тему нашого уроку: «Милосердя в контексті Божих заповідей».

Ми повинні не тільки ознайомитись з Божими заповідями, а й визначити їх роль і місце в сучасному житті.

Удома ви мали прочитати з Біблії ті глави, де подані заповіді, і переписати їх у зошит. Спочатку я хочу у вас запитати:

- *Хто передав від Бога заповіді людям?* (Мойсей одержав заповіді від Бога на горі Сіон).

Учні зачитують десять заповідей.

Учитель. У наших роздумах про світ людяності, добра, милосердя давайте розглянемо цей перевірений століттями моральний кодекс.

слід. Вона боїться, що чогось ще не встигне зробити.

Дві тисячі років тому Платон сказав: «Ми маємо прийти від красивої думки до красивого життя, а від красивого життя – до краси». Нехай же це стане дійсністю!

Учитель. Інга якось зізналася мені: «Як хочеться все кинути і піти! Піти. Не питаючи ні доріг. Ні стежок! Але це не можливо. Хіба тільки в моїй уяві!!..»

Учениця. Живе в мільйонному місті велика, світла страдницька душа, яку тримає на білім світі безмежна і безкорисна любов до людей, воля до життя, надія на добро. Живе, творить. Вірить, любить, сподівається. І допомагає жити іншим. Бо дарує їм надію.

Звучить вірш «Чого в житті людському більше»

Конспект проблемного уроку з розвитку зв'язного усного мовлення (7 клас)

Тема уроку: «Милосердя в контексті Божих заповідей».

Мета: осмислити разом із учнями десять Божих заповідей, визначити їхнє місце в сучасному житті;

- ознайомити з віршами Галини Лисої, поетеси з Одещини, в яких вона порушує морально-етичні проблеми сьогодення;

- розвивати навички проблемного мислення і аналізу поетичних творів;

- виховувати в учнів любов до ближнього.

ХІД УРОКУ:

1. Звучить музика Е.Морріконе «Chimai». Вчитель декламує вірш «Статистичні звіти ...» Галини Лисої.

*Статистичні звіти
Кожні три хвилини
У безмежнім світі
Родиться людина.
Головне – нас більше.
Головне – ми є,
А в цей час на бомбу
Більше десь стає.
Атом з-під контролю
Вибухом схопивсь.
Десь відкрили школу
Найманців-убивць.
Все на облік пише*

методичної думки.

22. Охарактеризуйте вимоги до сучасного уроку літератури.

23. Охарактеризуйте шляхи підвищення читацького інтересу учнів.

24. Охарактеризуйте взаємозв'язок методів навчання на уроках літератури.

25. Розкажіть про шляхи розвитку усного мовлення учнів старших класів.

26. Розробіть календарне планування уроків літератури для учнів 8 класу на рік.

КРИТЕРІЇ МОДУЛЬНО-РЕЙТИНГОВОЇ СИСТЕМИ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

Методи навчання

Під час реалізації завдань означеного курсу використовуються логічні та емоційні форми засвоєння матеріалу, різноманітні методи (за джерелом знань: словесні, наочні, практичні; відповідно до характеру пізнавальної діяльності учнів: пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемного викладу, частково-пошуковий, дослідницький; на основі цілісного підходу до діяльності: методи організації та здійснення, методи стимулювання та мотивації, методи контролю та самоконтролю ефективності навчально-пізнавальної діяльності; з точки зору забезпечення продуктивної особистісно-орієнтованої освіти: когнітивні, креативні, оргдіяльнісні; а також евристичні методи, методи проблемної освіти та інші; під час роботи з літературними творами: метод творчого сприйняття, аналізуючий, синтезуючий методи), а також технології (інформаційні, ігрові, активних методів освіти, проблемної освіти, модульні, комунікативні).

Методи оцінювання

- участь у практичних заняттях;
- розробка конспектів уроків з літератури;
- написання індивідуальних науково-дослідних завдань;
- підсумковий тест за програмовим матеріалом.

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЩО ПРИСВОЮЮТЬСЯ СТУДЕНТАМ

Модуль I:

Змістовий модуль 1 = 10 балів;

Змістовий модуль 2 = 20 балів;

Модуль II:

Змістовий модуль 1 = 15 балів;

Змістовий модуль 2 = 15 балів;

Навчальний проект: розробка конспектів уроків, індивідуальне науково-практичне завдання = 20 балів;

Підсумковий тест = 20 балів.

Загальна кількість балів: 100 балів.

*Ти співуча і весела.
Серцем прагну я усім,
Щоб не висохли джерела
З словом, з гумором твоїм!*

Учениця. Образ України як єдиної, безмежної, дорогої для кожного, такої синьою, схожої на пісню, без якої життя втрачає сенс, проходить через усю творчість поетеси. Вона пишається тим, що українкою себе може звати. І в той час, коли українська мова принижувалась, вона писала вірші українською мовою.

Звучить вірш «Україно моя синьоока».

Учитель. Відомо, що співчувати іншій людині може лише той, хто сам страждав.

У кожного з нас є найрідніша людина – мати. Це вона береже, пестить, ростить дитя. Її любов має початок, але не має кінця. Мати Інги – Вікторія Іванівна. Важко віднайти ті слова, якими можна було б передати все, що доводиться їй переживати!

Звучить вірш «Цінують матерів»:

*Коли обличчя мами вкриють зморшки,
А голову – одвічна сивина,
Нічого не чекає так вона,
Як від своїх дітей уваги трошки.*

*Знайдіть в житті хоча б єдину мить.
Торкнувши ніжно мамине плече,
Спить. Чом по щоці сльоза тече,
Від чого серце часом так щемить?*

*І не соромтесь, прошу, знову й знов
Матусям вашим цілувати руки
За те, що нині пестують онуків,
Даруючи вже їм свою любов.*

*Кажіть частіше вдячності слова.
Адже усі старі – це другі діти ...
Тож поспішайте матір ви любити
І цінують, коли вона жива.*

Учениця. Інга – справжня людина, та, яка має добру душу, якій «чужі болі обпікають власну душу», не має вона спокою, спішить словом своїм робити добрі справи, щоб залишити на землі

Віра, Надія – ось основні теми для моїх поетичних роздумів.

Найголовніше, найперше, що допомагає мені у скруті та сумні хвилини – це те, що я маю у своєму серці велику Віру і несу її крізь усе життя. Вона надихає мене.

І як дарунок – мій вірш, який я щойно написала:

Україно моя! Я твоя недоконана доня,
Наче квітка, яка не росте без води.
Простягни мені лагідні, ненько, долони
І мене захисти від журби та біди.
Я до тебе прийду із своїми сльозами,
Кожну радість життєву тобі розповім.
Я вклоняюся низько тобі, моя Мамо!
Ти колиска дитинства, мій батьківський дім.
І коли білий сніг мою голову вкриє,
Не втомлюся любити твою я красу,
Вже ніхто загасити любов не зуміє,
Я її до кінця крізь життя пронесу ...

Учитель. Відомо, що більшість поетів звертається до музи поезії, як до живої істоти. Вірші на замовлення не пишуться. Поезія – це пісня, що летить з душі, це радість і сум ...

Звучить вірш «Душа моя втрачає знову спокій»:

*Душа моя втрачає знову спокій:
У простоті вишукуючи див,
Вклоняюсь низько Музі синьоокої
За сонячне намисто щирих слів.*

Учень. Рідна мова – це те неоціненне духовне багатство, в якому народ живе, передає з покоління в покоління свою мудрість і славу, культуру і традиції. У рідному слові народ усвідомлює себе. Слово рідної мови – могутній скарб, могутній засіб передачі від покоління до покоління історичного, морального, естетичного і духовного досвіду.

Звучить вірш «Рідна мова»:

*Українська рідна мова –
Найцінніший спільний скарб:
Це Шевченка вічне слово,
Тиха пісня. Добрий жарт.*

*Вся квітуча Україна
Любить гумор. Жарти. Сміх.
Вистачає нам донині
Скарбу давнього на всіх.*

ДОДАТКИ

Аналіз навчально-методичних комплексів з літератури та чинних програм.

1. Яка мета, завдання, концепція програми?
2. Які принципи структурування програми (хронологічний, історико-літературний, лінійний, концентрований, тематичний, жанровий, лінійно-поступовий)?
3. Які принципи відбору літературних творів (вивчення зразкових авторів, уведення літератури другого та третього рядів, художні показники та ін.), теоретичного та критичного матеріалів?
4. Які принципи вивчення літературних творів?
5. Монографічні та оглядові теми в програмі.
6. Які функції розділів програми (теорія літератури, позакласне читання тощо)?
7. Наскільки програма сприяє формуванню знань, умінь, навичок школярів, читацьких та літературно-творчих здібностей, здійсненню внутрішньопредметних та міжпредметних зв'язків, вибору способів засвоєння тексту, вивченню питань теорії літератури, розвитку мови тощо.
8. Апарат програми: пояснювальна записка до програми, пояснювальна записка до кожного класу, анотації до тем, списки для позакласного читання, тематичне планування, анкети для педагогічного діагностування, контрольні роботи, перелік текстів для вивчення напам'ять, списки підручників та посібників, перелік основних видів усних та письмових робіт, перелік загальних вимог до учнів того чи іншого віку і т.ін.)
9. Системність програми.
10. Відповідність програми щодо вимог стандарту.

Питання для аналізу підручників з літератури

1. Хто автор підручника?
2. Наскільки підручник реалізує концепцію програми?
3. Які принципи побудови та структура підручника?
4. Розділи підручника. Зміст розділів.
5. Який характер питань та завдань до текстів? Які способи засвоєння тексту рекомендує підручник?
6. Які принципи введення відомостей з теорії літератури?

7. Наскільки підручник сприяє формуванню знань, вмінь та навичок, аналітичних, читацьких та літературно-творчих здібностей, розвитку мовлення учнів, здійсненню внутрішньо предметних та між предметних зв'язків.
8. Чим відрізняються підручники для 5-9 класів від підручників для 10-11 класів?
9. Яка роль ілюстративного матеріалу?

Алгоритм написання конспекту уроку з літератури

1. Визначте загально дидактичні основи викладання літератури: авторитарні, комунікативні, традиційні, особистісно-зорієнтовані; рівень школи, класу, програми.
2. Виберіть принципи навчання та принципи регламентуючі навчальний процес.
3. Визначте місце уроку у зазначеній темі, у програмі з літератури.
4. Сформулюйте тему уроку.
5. Визначте літературознавчу концепцію уроку. Зберіть історико-літературний матеріал.
6. Визначте мету і завдання уроку, основні питання до уроку.
7. Визначте форму проведення уроку.
8. Визначте головне питання уроку, сформулюйте його як проблемне.
9. Визначте основні навчальні ситуації уроку, їхню послідовність (опитування, робота з текстом, домашнє завдання і т.д.).
10. Розробіть навчальні ситуації. Сформулюйте висновки до кожної навчальної ситуації.
11. Особливу увагу зверніть на вибір способів засвоєння художнього твору: види читання, шляхи аналізу та інтерпретації, на те, які спеціальні вміння ви будете формувати під час уроку.
12. Продумайте способи організації емоційної атмосфери уроку.
13. Визначте можливості формування читацьких та літературно-творчих здібностей учнів.
14. Виберіть методи. Форми, прийоми та засоби навчання.
15. Розробіть програму розвитку мовлення, усної та писемної, діалогової, полілогової, монологічної.
16. Визначте об'єм і характер вивчення теоретико-літературних понять.
17. Визначте роль вчителя та учнів на уроці, об'єм та види діяльності вчителя і учнів, об'єм творчої, репродуктивної,

світ її перша поетична збірка «Восхождение к себе».

Поети знають, що найважча книжка – друга. Саме по ній не тільки читачі, а й сам автор має визначити для себе: відбувся він як поет, чи ні. У 1996 році вийшло дві збірки: «Путь к вечности» і «Казкарія».

Інга, досконало володіючи англійською мовою, наполегливо вивчає французьку та іспанську, пише поезії цими мовами. І зараз готується до друку збірка англійською й українською мовами.

Учитель. У кожного читача може сформуватися своє особисте ставлення до окремих віршів і поетеси взагалі. Але хочеться вірити, що ці збірки («Казкарія» та «Путь к вечности») стануть початком її довгої творчої біографії в багатомовному українському мистецтві слова.

Учениця. На долю молодой поетеси випали такі випробування, яких вистачило б на сто життів її ровесників.

Коли читаєш вірші Інги, мимоволі згадуєш Лесю Українку. Можливо, саме в її творах черпає поетеса насагу, силу, волю до життя.

Звучить вірш «Натхнення».

Учитель. Що допомагає поетесі бути спроможною жити у цьому жорсткому світі? Гадаю, що це насамперед велика любов до людей. по-друге, уміння в усьому, що її оточує, бачити красу. А про себе вона говорить так.

Інга (*звучить запис на магнітофонній плівці*). Все моє життя, хоча половина його пройшла в лікарнях, сповнене багато чого цікавого. Почалося все цікаве для мене десь років так із одинадцяти, коли я несподівано, напевно, для себе самої, написала першого вірша. З того часу все так іде. Навіть серед ночі: прилетить натхнення, нашепоче мені щось цікаве, а вранці я бачу його розповідь на папері.

Оскільки я людина емоційна, то пишу про все, що вражає, хвилює, збуджує. Намагаюся привернути увагу інших до нашого сьогодення, примусити замислитися над тим, що нині відбувається у світі. Можливо, дехто з моїх читачів під впливом моїх віршів змінить своє ставлення до життя.

До речі, кожен свій вірш я намагаюся відчувати, пропустити через серце, прожити неначе ще одне маленьке життя, бо інакше люди просто не повірять мені, не прислухаються до того, що, на мій погляд, є найважливішим і буде ним завжди. А це, насамперед, «вічні цінності»: любов до матері, Вітчизни, дітей, шанування старих людей, добро та зло, боротьба, що повік існує поміж них. Любов,

Звучить вірш «Казкарія».

Учитель. Відкриття Інги почалося для мене через газету «Вечірня Одеса», коли, гортаючи її сторінки, під рубрикою «Білий парус» мою увагу привернула поезія, від якої повіяло чимось рідним, близьким, до болю знайомим. Читаю підпис: «Інга Фотінато-Сарло».

Мене зацікавила ця ще зовсім юна поетеса. І я вирішила будь-що дізнатися про неї, познайомитися з нею. І ось зустріч відбулася.

Хто ж вона, ця дівчина?

(На уроці присутня подруга Інги, яка із задоволенням нам про неї розповіла).

З Інгою ми познайомилися випадково, в лікарні. Вона вразила мене своєю надзвичайною людяністю і винятковою силою волі. З того часу ми з Інгою подружились. А дружба, яка народжується у важкі хвилини – то вже назавжди.

Я намагатимусь вам трохи розповісти про Інгу, але про таких людей, як вона, можна говорити без перестанку.

Від народження приречена на фізичну нерухомість, Інга сподвижницьки опановує світ, що її оточує, сприймаючи його з тими біблійними критеріями, які вона визначила для себе в поглибленому пізнанні Святого Писання.

За що б не бралася Інга, вона завжди досягає успіху. Середню школу №81 закінчила із золотою медаллю.

Про її успіхи, як студентки факультету романо-германської філології Одеського державного університету, свідчить той факт, що на другому курсі вона вже достатньо професійно перекладала вірші з англійської і на англійську. А на третьому – англійська стала мовою її поетичних оригіналів.

Поки багато з тих одеситів, які видавали себе за інтелігентів, влаштовували в пресі і в побуті істерики з приводу того, чи потрібна їхнім діткам українська мова, Інга, котра не чула її ні в середовищі, ні вдома, захопилась нею настільки, що незабаром почала писати вірші, драми, казки українською.

Перший її вірш був надрукований у газеті «Сільські вісті» в 1990р., коли вона вчилась у 8 класі. Потім із поезіями Інги знайомилися читачі «Вечірньої Одеси» і інших регіональних видань, слухачі республіканського радіо та телебачення. Уже двічі, в 1991 і 1992 роках, вона ставала лауреатом конкурсу «Таланти твої, Україно», завойовуючи золоті медалі. Протягом кількох років Інга отримувала іменну стипендію Одеського відділу Дитячого фонду.

У 1994р. в одеському видавництві «Чорномор'я» побачила

дослідницької діяльності, форми співробітництва.

18. Продумайте завдання для колективної, групової, індивідуальної роботи на уроці.
19. Визначте об'єм та види самостійної роботи учнів.
20. Продумайте шляхи актуалізації базових знань учнів.
21. Визначте загальний об'єм знань, вмінь та навичок.
22. Продумайте можливості використання внутрішньо предметних та між предметних зв'язків, інших видів мистецтва.
23. Продумайте обладнання уроку.
24. Визначте систему спостереження та контролю результатів навчання.
25. Визначте ті види діяльності учнів, які будуть оцінені вами.
26. Визначте можливий темп уроку.
27. Продумайте домашнє завдання. Пам'ятайте, що завдання мають бути не тільки закріплюючими, узагальнюючими, поглиблюючими ми, але й випереджальними.
28. Дайте відповідь на головне питання уроку.
29. Продумайте «переходи» від однієї навчальної ситуації до іншої, для того щоб урок набув композиційної значимості.
30. Оформіть конспект уроку літератури.

У конспекті обов'язково мають бути вказані клас, програма, тема, мета і завдання, обладнання.

Аркуш під час написання потрібно поділити на три стовпчики:

<i>Навчальні ситуації уроку</i>	<i>Діяльність учителя</i>	<i>Діяльність учня</i>
--	--------------------------------------	-------------------------------

УКРАЇНЬСЬКА ЛІТЕРАТУРА

Програма для середньої загальноосвітньої школи 5-11 класи
Підготовлена в Інституті літератури ім. Т.Г.Шевченка НАН України.

Керівник авторського колективу – д.ф.н., академік НАН України
М.Г.Жулинський

6 К Л А С

ВСТУП

(1 год)

Письменник – особливо обдарована людина серед нас. Його праця над художнім твором. Складність і особливість процесу творчості. Місце в ньому уяви і фантазії митця. Книжка в житті людей. Роль читача в житті художнього тексту. улюблені книжки.

ЗАГАДКОВО ПРЕКРАСНА І СЛАВНА ДАВНИНА УКРАЇНИ

(16 год)

Календарно-обрядові пісні *(подаються відповідно до пір року)*

Роль пісні в житті українців. Пісня – душа українського народу.

Ознайомлення з головними календарними обрядами українців. Виникнення народної обрядової поезії. Магічний вплив на людину слова, обряду. Відображення язичницької віри та християнства в календарно-обрядовій пісні.

Пісні літнього календарного циклу: русальні («Сиділа русалка на білій березі», «Ой біжить, біжить мала дівчина», «Проведу я русалочки до бору»); купальські («Заплету віночок», «Ой вінку мій, вінку»); жниварські («Жала дівка жито в полі», «Там у полі криниченька», «А сонечко котиться, котиться»). Літо – пора найбільшого розквіту природи, пафос гармонії духовного світу людини з природою. Значення цих пісень в естетичному, духовному і трудовому вихованні людини.

Пісні зимового календарного циклу. Народні звичаї, обряди новорічних святкувань. Величання господарів у свято Різдва Христового та Нового року колядками та щедрівками («Як ще не було початку світа», «Ой у нашої господи неньки», «Засівна», «В нашого хазяїна золотії гори», «Добрий вечір тобі, пане господарю!», «Щедрик, щедрик, щедрівочка», «Ой радуйся, земле» та ін.).

Пісні весняного календарного циклу. Веснянки (гаївки, маївки, гаїлки), пов'язані з обрядом закликання весни («Ой весна,

*Возвеличу малих отих
рабів німих.*

*Я на сторожі коло їх
Поставлю слово...*

Спочатку було Слово...

І світ постав із Слова...

Учитель.

Отож – починаємо урок милосердя, добра, віри, волі, краси, любові, надії за творчістю молодого одеського поетеси Інги Фотінато-Сарло. Такий урок проводиться вперше, і хочеться, щоб після цього, вийшовши з кабінету, ніхто не залишився байдужим до поезії і самої поетеси, щоб кожен зміг у своїй душі відкрити ще більше добра, тепла і милосердя.

З творчістю Інги ми знайомі ще з минулого року, а сьогодні хочемо з вами поділитися тим, що ми про неї знаємо...

...Велика, чарівна та країна, з якої приходять усі люди. З неї виходять, а назад не повертаються. Називається вона країною Дитинства.

Там починається людина, її почуття: Любов, Співчуття, Милосердя, Добро, Віра, Надія...

Учениця читає вірш «Дивлюсь на світ дитячими очима»:

Дивлюсь на світ дитячими очима
І бачу. Як дитина, білий світ,
Хоча роками старша за дитину
І вже мені дорослішати слід...

Не вірити, що сонце вміє спати,
Що сон – старенький, лагідний дідок.
Та я ніяк не можу розірвати
Міцний з моїм дитинством мотузок.

Нехай хтось посміхається... То просто,
Настільки вже до всього звикли ми,
Щоб бути завжди «надто вже дорослими» -
Це гірше, ніж «великими дітьми».

Учень. Слово рідної мови – це те невичерпне, животворне джерело, з якого дитина черпає уявлення про навколишній світ, про свою родину, місто, село, край... через рідне слово вона вчиться розпізнавати добро і зло.

з учнів, готуючись до уроку, опрацював по одній байці Глібова, користуючись планом.

- 1) Назва байки.
- 2) Герої твору.
- 3) Стислий переказ сюжету.
- 4) Мораль байки.
- 5) Алгоритмічність образів.
3. Взаємонавчання за технологією «Карусель».

Для аналізу учням було запропоновано опрацювати байки «Орачі і Муха», «Лисиця й виноград», «Цяцькований Осел», «Ластівка й Шуліка», «Щука й Кіт», «Осел і Соловей», «Синиця», «Ведмідь – пасічник», «Дві бочки». У процесі взаємонавчання учні записують у зошити назви нових байок, їх алегорію, мораль.

4. Рефлексія результатів.
 - Які з персонажів найчастіше повторюються у проаналізованих байках?
 - Які байки вам особливо сподобалися?

Ілюстративний диктант (усний).

Учні називають байки Л.Глібова, яким відповідають ілюстрації.

Літературознавча гра «З'єднай пари».

Завдання: поєднати назву байки і приказку, яка пояснює алегорію, визначає головну думку твору.

«Дві бочки»	Чия сила, того й правда.
«Лебідь, Щука і Рак»	Зима питає, де літо було.
«Синиця»	Голосний, як дзвін, а дурний, як довбня.
«Вовк та Ягня»	Не слова красять людину, а добрі діла.
«Коник-стрибунець»	Берись дружно, не буде сутужно.

ІУ. Рефлексія

- Про які вади характеру йшлося у байках?
- Чого навчили вас байки Л.Глібова?

Урок літератури рідного краю

Тема уроку: Урок-дебют за творчістю одеської поетеси Інги Фотінато-Сарло

Лине мелодія пісні «Думи мої, думи ...» на слова Т.Г.Шевченка у виконанні бандуриста....

Учень.

весна – днем красна», «Ой кувала зозуленька» та ін.).

Коломийки

«Віночок народних коломийок»

Коломийка як супроводжувальна приспівка до танцю. Побутування коломийок у Західній Україні.

Теорія літератури. Поняття про пісню, її різновиди (колискова, коломийка, гімн). Повтори (рефрен), анафора.

«Похвала книгам» (фрагмент з «Повісті минулих літ»).

Як писалися книги в Київській Русі. Рукописні книги, ставлення людей до книжної мудрості. Київський князь Ярослав Мудрий – великий шанувальник книжної мудрості (бібліотека Ярослава Мудрого, храм Святої Софії). Свідчення високого авторитету книг та набутого знання. Роль церкви і світської влади в поширенні знань. Нестор-літописець про князя Ярослава Мудрого – великого шанувальника книжної мудрості.

«Про половчина, якого передавав на поруки один християнин викупу ради Святому Миколі» (анонімне оповідання).

Приклад особливої популярності серед українського народу образу Святого Миколая-Чудотворця, віри в його силу й доброту. Елементи фантастично-пригодницької оповіді в поєднанні з морально-етичною християнською наукою.

«Про ченця Прохора» (з «Києво-Печерського патерики»).

Оповідання про ченця Києво-Печерського монастиря, котрий молитвою з лободи робив хліб, а з попелу – сіль. Демонстрація переваг високоморального, праведного життя.

Микола Вороний. «За Україну», «Євшан-зілля».

Коротка розповідь про долю письменника. Вірш-пісня «**За Україну**» як поетична клятва вірності Батьківщині. Любов до рідного краю – провідний мотив твору. Історична основа поеми «**Євшан-зілля**»: легенда з літопису про юнака-половця, що виховувався при дворі Володимира Мономаха. Її поетична інтерпретація у М.Вороного. Образ юнака-половця. Визначення головної думки поеми (повернення історичної пам'яті, пробудження національної свідомості).

Теорія літератури. Поняття про поему.

Тарас Шевченко. «Іван Підкова», «Тарасова ніч» (на вибір), «**N.N.**» («Сонце заходить, гори чорніють...»), «**І досі сниться: під горою...**».

Коротка біографія Т.Шевченка. історія українського козацтва в поемах «**Іван Підкова**», «**Тарасова ніч**». Риси козацьких

ватажків, їхні стосунки з підлеглими. Поведінка козаків у напружених ситуаціях. Образ народного співця в поемі «Тарасова ніч», його роль. Художні засоби при змалюванні штормового моря чи бою. Твори, написані під час заслання: «**N.N.**» («Сонце заходить, гори чорніють...»), «**І досі сниться, під горою...**». Мотив туги за Україною, картини життя на батьківщині. Художні засоби, використані в цих поезіях.

Теорія літератури. Поняття про ліричний твір, строфу.

Пісні літературного походження

Олександр Кониський. «Молитва». Народна легенда про дівчину-Україну, яку Господь обдарував піснею. Зв'язок легенди з піснею О.Кониського.

Павло Чубинський, Михайло Вербицький. «Ще не вмерла Україна і слава, і воля...».

Національний гімн нашої держави. Історія його створення.

Вірність батьківщині у піснях **Михайла Ткача «Сину, качки летять»** і **Богдана Лепкого «Журавлі»**. Символи в цих творах.

Стрілецькі пісні

Патріотичні почуття, героїчний пафос пісень **Степана Чарнецького, Григорія Труха («Ой, у лузі червона калина похилилася»)**, **Богдана Лепкого («Гей, видно село»)**, **Романа Купчинського («Засумуй, трембіто»)**, **Михайла Гайворонського, Романа Купчинського («Гей, там при долині»)**.

УКРАЇНЬСКА ДИТИНА

(9 год)

Володимир Мономах. «Повчання дітям».

Батьківське піклування київського князя про виховання дітей у християнському дусі добра, справедливості, працелюбства, високого сумління та відповідальності.

Колискові пісні

«Ой ти, коте, коточок», «Ой ну, люлі, дитя, спать».

Роль колискової у вихованні дитини. Вияв щирих материнських почуттів і побажань у цих піснях. Простежити за особливостями лексики в цих піснях.

Леся Українка (справжнє ім'я Лариса Петрівна Косач). **«Колискова», «Тішся, дитино, поки ще маленька», «Мамо, іде вже зима...», «Як дитиною бувало...».**

Розповідь про дитинство поетеси, її мужність і талант. Неповторний, чарівний світ дитинства, змальований у поезіях Лесі Українки. Прищеплення життєствердного погляду на світ, творчої

Косматенко А. «Черепаша в небі».

Тютюнник Г. «Климко».

Багмут І. «Пригоди чорного кота Лапченка, описані ним самим».

Нестайко В. «Таємниця трьох невідомих», «Пригоди Робінзона Кукурудзо», «Незнайомець із 13 квартири».

На вивчення курсу – 68 год.

На текстуальне вивчення творів – 56 год.

На уроки розвитку мовлення – 4 год.

На уроки виразного читання – 2 год.

На уроки повторення і узагальнення – 2 год.

На уроки позакласного читання – 4 год.

Урок позакласного читання

Тема уроку: Байки Леоніда Глібова (6 клас).

Мета: продовжити ознайомлення з творчістю Глібова-байкаря; вчити аналізувати байки; розвивати вміння будувати літературознавче повідомлення за поданим планом, розкривати алегорію й розпізнавати риси людського характеру.

Обладнання: портрет байкаря; ілюстрації до байок Л.Глібова.

ХІД УРОКУ

I. Мотивація навчальної діяльності

Перевірка домашнього завдання.

Інсценізація групами байок «Вовк та Ягня», «Зозуля і Півень», «Вовк і Кіт». Визначення алегорії й моралі байки.

II. Оголошення теми й формулювання очікуваних результатів

Учні записують у зошити тему уроку й очікувані результати. Потім зіставляють свої очікувані результати із результатами, запланованими вчителем:

- ознайомитися з новими байками Л.Глібова;
- визначити алегорію і мораль байок;
- будувати літературознавче повідомлення за поданим планом.

III. Інтерактивна технологія «Карусель»

2. Інструктування і підготовка до роботи.

Учні сідають у два кола – внутрішнє і зовнішнє так, щоб кожен сів навпроти іншого. Внутрішнє коло нерухоме, зовнішнє – рухоме: за сигналом учителя діти, які сидять у зовнішньому колі, пересідають на один стілець праворуч й опиняються перед новим партнером. Кожен

(можливо, поетичні) про яблуко, грозу, вечір і себе.

Ярослав Стельмах. «Химера лісового озера, або Митькозавр з Юрківки» (фрагмент).

Коротко про письменника. таємничі, незвичайні, веселі події повісті Я.Стельмаха. допитливість, винахідливість, кмітливість Сергія та Митька. Найбільш напружений епізод у повісті (проаналізувати його). Поведінка героїв у кульмінаційній ситуації. Роздуми учнів про уяву, фантазію, романтичну залюбленість у життя сучасної людини і про своє ставлення до навколишнього світу з використанням матеріалу прочитаного.

Теорія літератури. Поняття про пригодницький твір.

ЛІТЕРАТУРА РІДНОГО КРАЮ

(2 год)

Ознайомлення з творами місцевих письменників, що відповідають віковим особливостям шестикласників.

Для вивчення напам'ять.

«Добрий вечір тобі, пане господарю», «Засівна», «Щедрик, щедрик, щедрівочка».

Кониський О. «Молитва».

Чубинський П., Вербицький М. «Ще не вмерла Україна і слава, і воля...».

Чернецький С., Трух Г. «Ой, у лузі червона калина похилилася».

Шевченко Т. «N.N.» («Сонце заходить, гори чорніють...»).

Глібов Л. Байка (на вибір).

Леся Українка. «Як дитиною, бувало...».

Ліна Костенко. «Кольорові миші».

Малишко А. «Вечори, як сиві котики».

Жиленко Ірина «Гном у буфеті».

Для додаткового читання.

Українські народні перекази. «Де взялися запорожці», «Хмельницький і Барабаш».

Марко Вовчок. «Два сини», «Маруся», «Дев'ять братів і десята сестриця Галя» (на вибір).

Руданський С. «Добре торгувалось», «Піп на пущі», «Понизив», «Вір не вір, а не кажи: «Брешеш».

Гулак-Артемівський П. «Пан та Собака», «Рибалка».

Грінченко Б. «Екзамен», «Грицько», «Украла».

Винниченко В. «Гей, чи пан, чи пропав», «Кумедія з Костем».

Годованець М. «Голуб і Лелека».

уяви, вільнолюбства й упевненості. Підготовка маленької людини до життя у складному дорослому світі. Розгляд естетичних якостей **«Колискової»**, аналіз особливостей її лексики. Мотив духовної єдності дитини з батьками. Образ мужньої, сильної духом дівчинки в поезії **«Як дитиною бувало...»**.

Володимир Винниченко. «Федько-халамидник».

Цікава історія з життя письменника. Оповідання «Федько-халамидник» - художня розповідь про хлопчика Федька, його життя і пригоди, стосунки з однолітками. Риси його незвичайного характеру. Аналіз вчинків дійових осіб у творі. Почуття та роздуми, що виникають під час прочитання оповідання. Художні засоби, що їх вживає письменник (портрет, пейзаж, діалог та ін.).

Теорія літератури. Поняття про епічний твір як розповідний.

Спиридон Черкасенко. «Маленький горбань».

Коротка розповідь про письменника. образ головного героя – Павлика в оповіданні **«Маленький горбань»**. Риси характеру хлопчика, їх вияв у його поведінці, вчинках, стосунках із іншими дітьми. Ставлення до нього автора, інших дійових осіб оповідання та читача. Складання плану до характеристики персонажа.

Теорія літератури. Головний герой, другорядні герої.

Олександр Довженко. «Зачарована Десна» (фрагмент).

Розповідь про видатного кінорежисера й письменника. твір про неповторний світ дитинства – «Зачарована Десна». Опис вражень малого Сашка про довкілля (хмари, небо, птахи). Історія з левом – реальність і уява хлопчика. Розповідь про пса, коней, колядників, діда й бабу Сашка. Аналіз реальних та уявних ситуацій, у які потрапляє головний герой. Власні спостереження дітей з реального життя.

ГУМОРИСТИЧНІ ТВОРИ

(8 год)

Роль гумору в житті українців. Жанрова різноманітність гумористичних творів: анекдоти, байки, усмішки, гуморески, співомовки. Байки найдавнішого українського байкаря **Антонія Радивиловського («Лис і Журавель», «Рак і Раченята», «Лис і Козел»)**. Їхня історико-літературна цінність у порушенні гострих соціальних та морально-етичних питань: багатство і бідність, гроші і моральне життя, послух і непослух, правильне виховання і станова нерівність.

Леонід Глібов. «Вовк і Кіт», «Зозуля і Півень», «Муха й Бджола», «Жаба і Віл» (на вибір).

Викривальна і повчальна спрямованість байок письменника.

розгляд структури байки як поетичного твору (оповідь, мораль). Основна думка в кожній із цих байок Глібова. Алегоричні образи в них. Зіставлення описаного в байках з реальним сьогодишнім життям.

Теорія літератури. Поняття про байку, алегорію.

Степан Руданський. Співомовки «Вовки», «Пан і Іван в дорозі», «Козак і король», «Запорожці у короля».

Висміювання засобами поетичного слова моральних вад різних людей (чиновників, панів, попівства), негативних рис характеру (ледарства, підлабузництва, хвалькуватості). Авторова симпатія до простої людини, підкреслення її кмітливості, розуму, почуття гумору, вміння зберегти свою гідність.

Теорія літератури. Поняття про інверсію.

Остап Вишня (справжнє ім'я **Павло Михайлович Губенко**). «Море», «Кримське сонце», «Каченята плачуть», «Сом».

Коротка розповідь про життя і творчість Остапа Вишні («Як ми колись учились»). Народні прикмети, прислів'я та приказки в усмішках. Оптимізм, любов до природи й людини у творах письменника («Мисливські усмішки»). Тематика й основні думки його усмішок. Пейзаж і портрет, характери людей, авторський голос у творах.

Степан Олійник. «Сам себе перехитрив», «Мамина хата», «Чудо в черевіку».

Павло Глазовий. «Тарас Бульба у Києві», «Турок», «Найважча роль».

Викривальна (сатирична) спрямованість гуморесок, художні особливості.

Теорія літератури. Гумор, сатира, усмішка.

Степан Васильченко. «Свекор», «Басурмен».

Образи хлопчиків, виписані м'яким гумором. Аналіз їхньої поведінки. Атмосфера добра, любові, турботи в українській родині. Роздум про те, що вплинуло на моральний вибір героїв оповідань.

ДИТИНСТВО НАШИХ СУЧАСНИКІВ

(19 год)

Ліна Костенко. «Кольорові миші», «Затишно дітям в пазусі казок».

Коротка розповідь про письменницю. Реальне й уявне, фантастичне й земне в поезії Ліни Костенко. Головний моральний мотив вірша «Кольорові миші» - зіткнення неповторності й стандарту. Умовна, фантастична ситуація. Образ дівчинки Анни,

причина її виокремленості серед загалу. Кольорові миші – алегоричний образ індивідуальної неповторності людини. Роздуми учнів, що виникли під час прочитання поезії.

Ірина Жиленко. «Жар-птиця», «Підкова», «Гном у буфеті».

Бесіда про дитинство як вічне джерело сили, натхнення, мрій та фантазії. Поетеса про дружбу, добро, красу довкола нас і в душі людини. Роздуми про щастя і шляхи до нього, про те, що ж порятує сучасний світ. Розгляд художніх засобів, якими твориться образ у цих поезіях.

Всеволод Нестайко. «Тореадори з Васюківки» (фрагменти).

Коротка розповідь про письменника. аналіз змісту фрагмента з повісті. Поведінка героїв, їхні вчинки, моральний вибір у різних життєвих ситуаціях. Мрія і дійсність у повісті, її пригодницьке начало. Комічне, смішне, захоплююче в ній. Улюблений герой (аргументована мотивація вибору). Риси його характеру. Найцікавіші сторінки твору.

Теорія літератури. Поняття про повість.

Борис Комар. «Диваки» (фрагменти).

Коротко про письменника. пригоди юних друзів Сашка та Миколи. Роздуми про вчинок Сашка, його риси характеру. Простежити за текстом, як вони виявляються. Вчитися аналізувати поведінку персонажів, використовуючи цитати з тексту твору. Роздуми учнів про життя людини у складному сучасному світі.

Віктор Близнець. «Женя і Синько» (фрагменти).

Коротко про письменника. соціально-побутова повість «Женя і Синько» - розповідь про буденне, реальне життя юних героїв. Вплив суспільства на життя людини (простежити події, описані в творі).

Порівняти риси характеру та поведінки різних персонажів твору. портрет, пейзаж, описи побутового оточення. Аналіз поведінки дійових осіб. Моральні висновки з повісті.

Теорія літератури. Поняття про інтер'єр.

Андрій Малишко. «Бусел», «Яблука», «Любові вчитись не можна», «Гроза пройшла», «Вечори, як сиві котики» (на вибір).

Ліричність, мелодійність, емоційність поезії А.Малишка. визначення головної думки в кожній із поезій, розгляд художніх засобів. Краса рідної природи, довколишнього світу – натхнення для душі, народження в ній найкращих почуттів. Роздуми учнів